XII edició | 2022

Ciutats Defensores dels Drets Humans

Primavera: 25 abril - 4 maig

Tardor: 3 - 11 octubre

@ciutatsdh
#ciutatsDH
ciutatsdretshumans.cat

ÍNDEX

El projecte 3
XII edició: eixos temàtics 3
Els defensors i defensores de la gira de primavera 5

Nahun Lalin 5

Julia Soanirina 9

Lucinda Evans 13

Genith Quitiaquez 16

Lorraine Leete 20

Ahmed Ettanji 24

Teresa Montaño i Reyna Ramírez: periodistes a Mèxic 28

Municipis, entitats i institucions participants XII edició 32
Declaració institucional 2022 33
Campanya de suport a defensors i defensores empresonats 35

EL PROJECTE

Ciutats Defensores dels Drets humans és un projecte coordinat pel Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i gestionat per la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat amb la participació de 28 ajuntaments i 9 entitats i institucions catalanes implicades en la defensa i promoció dels drets humans a escala local i global.

Des del 2013 treballem conjuntament per visibilitzar i acompanyar la tasca de les persones defensores dels drets humans i denunciar la persecució que pateixen enfortint les xarxes de suport i protecció i millorant el coneixement, la promoció i la defensa dels drets humans entre la ciutadania catalana.

El fil conductor del projecte és l'estada a Catalunya d'un grup de defensors i defensores dels drets humans d'arreu del món. En el marc de la visita, participen en diversos actes (conferències, reunions institucionals, activitats en centres educatius, trobades amb mitjans de comunicació, etc.), on poden exposar les seves reivindicacions i compartir la tasca que desenvolupen en els seus territoris. Això ofereix suport i visibilitat internacionals als i les activistes. Aquest any se celebra la XII edició, que consta de dues gires. La gira de tardor tindrà lloc entre el 3 i l'11 d'octubre; la gira de primavera es va celebrar entre el 25 d'abril i 4 de maig.

XII EDICIÓ: EIXOS TEMÀTICS

Els defensors i defensores de drets humans són persones que, de manera individual o col·lectiva, treballen per promoure o protegir els drets humans, principalment a escala local o regional. Contribueixen a l'eliminació efectiva de totes les violacions de drets humans i al desenvolupament de les llibertats fonamentals dels pobles i individus, i a la construcció de societats més justes, tenint com a principis la igualtat, la no discriminació i la dignitat humana.

Defensa de la terra i el medi ambient

El model actual d'explotació dels recursos naturals ha provocat danys ambientals irreparables com la contaminació dels rius i mars, l'augment dels gasos d'efecte hivernacle o la desforestació, però també ha expulsat de les seves terres a milers de comunitats que vivien en els territoris on s'extreuen matèries primeres.

Des de fa anys, els defensors i defensores de la terra i el medi ambient han lluitat contra els megaprojectes d'economia extractiva d'empreses nacionals i transnacionals que exploten els recursos dels seus territoris, arrasen conreus, rius, mars i deixen comunitats senceres sense els seus mètodes de subsistència tradicionals. A moltes persones, la lluita els ha costat la vida. Segons l'organització de defensa dels drets humans Front Line Defenders, de les 358 persones defensores de drets humans assassinades el 2021 , el 59% defensava la terra, els drets dels pobles indígenes i el medi ambient.

El paper de les persones defensores és fonamental per frenar les conseqüències del canvi climàtic i conservar els boscos i ecosistemes. Les agroempreses, la mineria, la tala i el petroli són els sectors que provoquen més conflictes amb les persones defensores del territori, alhora que provoquen l'acceleració del canvi climàtic.

Defensa de les dones i el col·lectiu LGTBIQ+

Les defensores de drets humans s'enfronten a amenaces concretes pel simple fet de ser dones com la violència de gènere, campanyes de desprestigi que se centren en la seva vida privada, l'exclusió en la participació de les organitzacions, amenaces, atacs contra les seves famílies...

És necessari que els estats incorporin mesures de protecció amb enfocament de gènere per les dones i particularment les dones defensores i així garantir la seva participació en totes les esferes de la societat. Alguns dels principals drets que reivindiquen les defensores de drets humans arreu del món són el dret a la vida, el dret a la no discriminació a l'hora d'accedir a la terra i als recursos naturals, el dret a no ser maltractades ni agredides sexualment pel simple fet de ser dones, el dret a la llibertat, el dret a l'avortament i a decidir sobre el propi cos, el dret a un matrimoni lliure i a decidir sobre la seva vida sexual i reproductiva, el dret a poder viure amb llibertat la seva orientació sexual i la seva identitat de gènere, el dret a migrar amb seguretat, el dret a la pau, el dret a la vida política i pública, a ocupar càrrecs en la presa de decisions de les organitzacions, el dret a l'educació...

Arreu del món, les persones del col·lectiu LGTBIQ+ pateixen discriminacions constants, reben insults, amenaces i són víctimes d'agressions físiques i sexuals. Per tant, és important educar en la diversitat i garantir els drets fonamentals de les persones del col·lectiu LGTBIQ+.

Dret a la pau, drets civils i polítics

Els drets civils i polítics protegeixen els ciutadans de possibles violacions dels governs, organitzacions privades i persones, garantint la seva participació en la vida política sense cap mena de discriminació. Es consideren drets civils la garantia de la integritat física i mental de les persones, així com la seva vida, i la protecció davant discriminacions per raça, ètnia, gènere, nacionalitat, orientació sexual o religió. A més, inclouen drets com la llibertat d'expressió i opinió, el dret a la privacitat, la llibertat de premsa, de religió, de circulació i de reunió. Els drets polítics inclouen el dret a una tutela judicial efectiva, a un judici imparcial, el dret a participar en la societat civil i política -drets d'associació, dret de reunió, dret al vot i a la defensa pròpia.

Les persones defensores dels drets civils i polítics treballen per garantir els drets d'altres persones que lluiten per viure en societats més justes i equitatives i per l'eliminació efectiva de qualsevol mena de discriminació.

Drets de les persones migrades i refugiades

Els esdeveniments de les últimes dècades, provocats entre altres causes per les desigualtats de poder entre el nord i el sud -la guerra a l'Afganistan i a Síria, els moviments massius de població a l'Amèrica Central a conseqüència de crisis econòmiques i socials, les crisis i guerres civils a l'Àfrica subsahariana- han provocat la migració de milions de persones arreu del món, que s'han desplaçat internament i també han alçat la vista cap a Europa i als Estats Units per trobar un lloc segur on començar una nova vida. En aquests casos, lluny d'acceptar-los, les fronteres s'han tornat més reals que mai i els països del nord han construït murs i externalitzat fronteres per evitar la seva arribada.

El dret a migrar, a demanar asil i a refugiar-se són drets humans fonamentals. La gent abandona els seus països per motius molt diversos. En alguns casos, fugen de la violència o la pobresa extrema. En altres, han de marxar perquè són perseguits per defensar el territori, per la seva orientació sexual o de gènere o per desastres naturals. Quan arriben a una nova destinació, moltes vegades han d'enfrontar-se al racisme institucional i a la xenofòbia i la discriminació per part de la societat d'acollida.

Nahun Lalin

"Hi ha comunitats on s'han fet servir fins i tot els cementiris per al cultiu de palma"

Nahun Lalin pertany al Poble Garifuna i és activista per la defensa dels drets de les comunitats. La seva lluita comença a finals del 2001 i per l'influx d'una mare activista que formava part dels grups organitzats de la comunitat. "De petit, l'escoltava explicar què passava a les reunions a què assistia". A mesura que es va anar fent gran, Nahun Lalin va començar a acompanyar-la a aquests espais, fins que es va veure totalment involucrat en l'esdevenir de les comunitats.

L'activista forma part de l'Organització Fraternal Negra Hondurenya (OFRANEH), una organització que representa el poble Garifuna i que lluita pels seus drets socials, econòmics, culturals i territorials. L'objectiu és eradicar la injustícia històrica i la pèrdua del patrimoni, i recuperar i enfortir la identitat cultural d'aquestes comunitats. Va néixer el 1978 —com a Federació del Poble Garifuna d'Hondures—amb la premissa de lluitar contra el racisme que patia la població negra que treballava a les plantacions bananeres, i des d'aleshores, si bé les seves funcions han anat canviant, manté el seu objectiu: defensar les comunitats més vulnerables i vulnerabilitzades a partir de diferents accions, projectes i eines. És important destacar que l'OFRANEH va ser la primera organització de base dels pobles indígenes d'Hondures.

Qui són els Garifunes?

Les comunitats garifunes van arribar a la costa Atlàntica d'Amèrica Central al segle XVIII. Disseminades per Hondures, Belize, Nicaragua i Guatemala són el resultat del mestissatge de grups procedents d'Àfrica i del Carib.

L'idioma Garifuna, que pertany a la família de les llengües arawak, juntament amb la dansa i la música, va ser proclamat Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la Unesco el 2001. Durant anys, però, el mode de vida, les tradicions i la cultura Garifuna han estat perseguides i amenaçades. I, de fet, ho continuen sent per diferents motius.

La proliferació del cultiu de palma africana —Hondures és el tercer productor i exportador d'oli de palma africana a l'Amèrica Llatina i el vuitè al món, segons dades del Banc Central d'Hondures— i la projecció de megaprojectes turístics de luxe en són dos. Zones com la Bahía de Triunfo de la Cruz, Barravieja o Ensenada, on les comunitats garífunes habiten el territori des de fa més de cent anys, es veuen ara amenaçades per megaprojectes de 'desenvolupament' que destrueixen els recursos naturals i els entorns de les comunitats. Expropiacions i desplaçaments forçats constitueixen la realitat diària dels garifunes. Els i les que lluiten per defensar el territori i la comunitat, els que aposten per un desenvolupament sostenible en què tots surtin guanyant, són criminalitzats, segrestats i assassinats. Segons Global Witness, Hondures és el país més perillós del món per a l'activisme ambiental. En un informe d'aquesta organització publicat el 2017, 120 activistes ambientals hondurenys van ser assassinats del 2010 al 2017.

A això cal sumar-hi la vulnerabilitat de les comunitats garifunes davant el canvi climàtic —el país ha patit diversos desastres naturals en els últims anys i això ha provocat que molta gent hagi d'emigrar, sobretot cap als Estats Units—, la desterritorialització i l'aculturació . En aquest context, la prioritat dels habitants d'aquestes comunitats és la conservació del territori ancestral i la preservació de la seva vida, identitat, tradicions i cultura.

Per la seva tasca, el seu afany i el treball que desenvolupa en diferents àmbits (Terra i Territoris, Medi Ambient, Identitat i Cultura, Drets Humans, Salut, Gènere i Incidència Política), l'OFRANEH s'ha convertit en una organització referent en la lluita afroindígena i en la defensa del territori ancestral. L'OFRANEH acompanya les comunitats, les defensa jurídicament i les enforteix a través de projectes i diferents eines. Un dels projectes més coneguts és la xarxa de ràdios comunitàries Garifunes, des de les quals es treballa per combatre el relat dels mitjans tradicionals del país i lluitar contra l'homogeneïtzació cultural. Actualment hi ha cinc ràdios comunitàries Garifunes que treballen per contrarestar el relat oficial i promoure la implicació dels i les joves en la causa Garifuna.

Al llarg de tots aquests anys de treball, l'OFRANEH ha rebut reconeixements importants, com ara el premi "Nota Sol", el 2016, que reconeix les tasques d'enfortiment de la cultura i el desenvolupament dels pobles indígenes; o el premi ambiental "Carlos Escaleras" (2016), atorgat a Miriam Miranda, coordinadora de l'OFRANEH. Per la seva tasca i lluita, Miranda fa anys que està al punt de mira de les empreses que volen apoderar-se del territori i ha estat amenaçada en diverses ocasions. Va obtenir el premi de Drets Humans de la Fundació Friedrich Ebert el 2019. Assegura que "hi ha un pla de genocidi amb ta el Poble Garifuna per part de l'Estat Hondureny".

Criminalització, segrestos i assassinats de defensors de drets humans

La criminalització, les desaparicions forçades i l'assassinat de defensors del territori i els drets garifunes són una realitat a Hondures. La repressió contra els i les líders dels pobles afrodescendents i indígenes és sistemàtica. En el moment en què s'escriuen aquestes línies, el president del Patronat de la comunitat Garifuna de Triunfo de la Cruz, Albert Snaider Centeno Thomas, està desaparegut. També tres joves activistes de la comunitat: Milton Joel Martínez Álvarez, Suami Aparicio Mejía García i Gerardo Misael Trochez Calix. Van desaparèixer en un operatiu la matinada del 18 de juliol del 2020, enmig d'un toc de queda. L'Estat hondureny continua guardant silenci sobre aquest tema.

Com que l'Estat no investiga aquestes desaparicions, són els mateixos garifunes els que ho estan fent. "Ho estem investigant nosaltres mateixos a través de SUNLA [Comitè de Recerca i Cerca dels Desapareguts de Triunfo de la Cruz, SUNLA per les sigles en Garifuna]. Aquest ens neix amb l'objectiu de generar processos de recerca des dels nostres propis espais per trobar on son i saber què va passar amb aquestes quatre persones segrestades i amb els que ja han estat assassinats", explica Nahun Lalin, activista de l'OFRANEH.

Hondures és un dels països més insegurs per als i les defensores de drets humans, ja que no es respecten les garanties constitucionals i la corrupció institucional i policial és una realitat. La inestabilitat política ha sumit el país en una crisi profunda. La violació dels drets de les comunitats Garifunes és àmpliament coneguda: el 28 d'abril de 2006, la Comissió Interamericana de Drets Humans va dictar mesures cautelars per a la comunitat de Triunfo de la Cruz i va demanar al govern hondureny que adoptés les mesures necessàries per protegir el dret d'aquesta comunitat a la propietat de les terres. El 8 d'octubre del 2015, la Cort Interamericana de Drets Humans va fallar a favor de la comunitat garifuna de Triunfo de la Cruz i va declarar a l'Estat hondureny culpable de violar el dret d'aquesta comunitat a la propietat col·lectiva.

Entrevista

Quines són les reivindicacions principals de l'OFRANEH?

En tenim diverses. En primer lloc, treballem per una vida digna del poble garifuna i vetllem pel benestar de les comunitats dels pobles. El nostre eix de treball és la defensa del territori, perquè sense el territori, el Poble Garifuna podria desaparèixer. Així mateix, a l'OFRANEH també treballem pels drets de les comunitats LGTBI, pels drets de les dones i per garantir una educació intercultural bilingüe.

Un dels perills a què s'enfronten els garifunes és el monocultiu de palma africana.

La palma africana necessita molta aigua i deixa la terra inservible. Aquí s'ha cremat molt de terreny per plantar palma africana i s'ha contribuït a la desforestació i la contaminació de les aigües. Tot això té conseqüències desastroses per a les comunitats. El monocultiu ha desplaçat la producció agrícola tradicional; per això nosaltres defensem i

insistim en la necessitat de continuar amb el mètode de sembra ancestral; perquè és l'única cosa que ens permet preservar els recursos. Nosaltres continuem demanant a les empreses que promouen el cultiu de palma africana. Hi ha comunitats on s'han fet servir fins i tot els cementiris per al cultiu de palma. Tot i la lluita, les empreses no volen tornar-nos el territori que ens pertany. A Vallecito, reclamem 1.200 hectàrees de terra. Aquí tenim una àrdua lluita contra el narcotràfic.

Quina és la vostra relació amb altres pobles indígenes?

Nosaltres no només lluitem pels drets del benestar garifuna, sinó que donem suport a la resta de pobles indígenes d'Hondures. Allà on se'ns necessita com a organització, aportem la nostra lluita i ens defensem entre nosaltres. També donem suport a la societat civil i fem el que es pot. Fa quatre anys hi va haver una vaga estudiantil a la Universitat Nacional Autònoma d'Hondures. Els estudiants van sol·licitar que una de les negociadores fos la nostra companya Miriam Miranda.

Quines estratègies segueixen per internacionalitzar la lluita del Poble Garifuna?

Tenim xarxes i organitzacions que tenen coneixement de les morts, la criminalització i la impunitat que hi ha a Hondures. Fem tot el possible perquè els altres països mantinguin els ulls posats en nosaltres.

Una de les eines de lluita són les ràdios comunitàries garífunes. Quantes n'hi ha i com funcionen?

En aquest moment disposem de cinc ràdios comunitàries, però per diversos factors, algunes passen per problemes tècnics i només en tenim dues funcionant. Estem intentant recuperar les altres, perquè són una eina imprescindible per a la nostra població. I és que no podem confiar en els mitjans de comunicació tradicionals, si més no, els nacionals. Per nosaltres, la ràdio ha jugat un paper molt important, perquè és a través d'aquesta eina que podem donar a conèixer allò que està passant als diferents espais i comunitats.

Quina és l'aportació de l'OFRANEH al desenvolupament d'aquestes ràdios?

L'OFRANEH organitza i capacita les comunitats perquè tinguin autonomia a l'hora de fer conèixer les problemàtiques que tenen. També formem l'equip tècnic. Creiem que és fonamental que les comunitats siguin autònomes a l'hora de generar informació. Aquestes ràdios funcionen amb personal voluntari.

Quin impacte va tenir a les comunitats garifunes el ressò mundial de l'assassinat de Berta Cáceres, el març del 2016? Va marcar un abans i un després?

El cas Berta Cáceres va ser un impacte, tant a nivell nacional com internacional. Totes les organitzacions indígenes vam patir una gran pèrdua, ja que era una gran companya i amiga. Alhora, va fer que ens preocupéssim molt per la integritat de la nostra coordinadora Miriam Miranda. Ella s'ha convertit en una pedra a la sabata de molts empresaris i oligarques que volen expropiar territoris. En el nostre cas, molts dels companys que han estat assassinats ho han estat per oposar-se als megaprojectes.

Fa poc es va fer el judici per l'assassinat de Càceres.

Van ser tres mesos de judici i vam ser moltes les organitzacions que ens vam acostar a la Cort Suprema de Justícia per exigir respostes concretes després de cinc anys de massa preguntes. Foren judicialitzats els autors materials de l'assassinat, però no els autors intel·lectuals; i això no ens satisfà. Cal continuar investigant, perquè ha de caure més gent per la mort de Berta Cáceres. Sí, la seva cara serà estampada als bitllets de 200 Lempiras, però això no és justícia. Volem que tots els companys i companyes siguin respectats als territoris i volem respostes concretes a les nostres lluites. I, sobretot, volem que s'aturi la criminalització dels i les líders, un dels modus operandi del govern anterior, així com la persecució als defensors i defensores. En els darrers anys, hem tingut diversos judicis a diverses zones del país i molts defensors han estat criminalitzats i enjudiciats per defensar el territori. Els han acusat d'usurpació. Ara mateix tenim 32 companys enjudiciats a la zona de Trujillo, líders de la tercera edat empresonats en condicions inhumanes per defensar-se.

Què passa amb el Conveni Núm. 169 de l'OIT sobre Pobles Indígenes i Tribals? No es respecta?

Nosaltres fem servir aquest conveni per defensar la nostra identitat, els nostres drets i el nostre territori. Tot i això, l'estat d'Hondures, i molts dels que imparteixen justícia en aquest país, semblen desconèixer aquest conveni. Nosaltres formem els i les integrants de les nostres comunitats perquè el coneguin. Les Nacions Unides ens donen l'autonomia, però les municipalitats i el Congrés violen els nostres drets i els posen en risc quan aproven grans projectes que vulneren els territoris i les comunitats.

Parli'm dels desapareguts.

Ja fa 24 mesos des que Sneider Centeno, lluitador incansable i president del Patronat de la Comunitat de Triunfo de la Cruz, i quatre joves més que defensaven el territori ancestral i exigien el compliment de la sentència a favor de la seva comunitat van ser trets de casa seva violentament per persones amb vestimenta de la Direcció de Policia de Recerca (DPI). L'Estat, a través de la fiscalia general, nega la petició al poble garifuna d'investigar els fets des d'una Fiscalia Especial per a Desaparició Forçada, violant novament els drets humans de familiars de les víctimes de desaparició, de l'OFRANEH i del SUNLA d'obtenir informacions i la realització d'una investigació real amb una estratègia de Cerca amb Vida com ho estableix la Convenció contra les desaparicions forçades, de la qual Hondures és signatari. No oblidem que l'Estat d'Hondures és el responsable per Desaparició Forçada d'aquestes persones.

El gener d'aquest any, Xiomara Castro, del Partit Llibertat i Refundació, assumia la presidència d'Hondures. Primera dona que ho fa en 200 anys. Creieu que durà a terme reformes substancials que millorin les condicions de vida del Poble Garifuna i altres minories?

El canvi de govern ens genera esperança. No tenim confiança total, però sí que esperem que es produeixin una sèrie de canvis. Tot i així, ens mantenim alerta. El que sí que esperem d'aquest nou govern és que tingui empatia i pugui començar a resoldre allò que les comunitats Garifunes demanen.

Quina és la prioritat actual?

En aquests moments estem exigint el reconeixement del SUNLA per poder investigar el que va passar amb el cas dels nostres companys segrestats i els més de 120 líders i líders assassinats als nostres territoris i la defensa d'aquests.

Julia Soanirina

"El principal temor és que ens deportin, però també la raó principal per la qual continuem lluitant"

Julia Soanirina és una de les fundadores de la **Migrant Domestic Workers Alliance**, una associació que treballa pels drets de les treballadores domèstiques migrants al Líban. Nascuda a Madagascar, va arribar a aquest país el 1996 per mediació de la seva germana gran, que havia marxat a treballar abans que ella. Assegura que migrar "era l'única opció que tenia", ja que les oportunitats laborals a Madagascar eren i són escasses. Des que va arribar al Líban, sempre ha treballat per a la mateixa família i afirma que, malgrat les dificultats, és en aquest país on s'ha construït com a sindicalista i activista. "Les condicions en què vivim les treballadores domèstiques migrants al Líban m'han empès a mostrar la cara oculta de la nostra feina".

Al Líban, a més d'estar lligada a un sistema laboral –**el sistema Kafala**– que no respecta els drets de les treballadores, ha hagut de fer front al racisme i al classisme. Tot i això, no té en ment, de moment, tornar al seu país d'origen. "A Madagascar la vida és difícil i treballant aquí puc ajudar la meva família. Allí és molt complicat tenir un salari com el que tinc aquí; i jo no tinc cap títol. L'últim cop que vaig tornar va ser el 2014. Després, amb l'aparició de la pandèmia, tot es va dificultar. Madagascar ha estat tancat un any sencer. També es va tornar molt complicat tornar al Líban, tot i tenir un visat. Era arriscat sortir del país". Per a aquestes treballadores, tornar al país d'origen és tot un repte, una incògnita.

La història de les treballadores domèstiques migrants és una història de lluita, i Julia Soanirina insisteix: no vol que ningú no parli per elles, perquè són elles les que han d'explicar la seva pròpia història. "Som nosaltres les que vivim així, ningú més. Som nosaltres les que estem 24 hores amb els nostres ocupadors i en 24 hores passen moltes coses. Coses que cal continuar explicant".

El sistema Kafala, un sistema que ha de ser abolit

Sota el sistema Kafala -estès al Líban i a altres països àrabs-, la vida de les empleades domèstiques migrants està lligada als seus ocupadors, que funcionen com a patrocinadors. Els contractes només es poden rescindir amb consentiment de les famílies ocupadores i en el moment en què són acomiadades, les treballadores perden els visats i queden indocumentades. Aquesta situació ja les exposa no només a un abús constant per part de les famílies ocupadores, sinó també a una llei injusta que preveu l'empresonament i la deportació forçosa per a aquelles persones que es trobin una situació d'irregularitat dins del país.

Aquest sistema de patrocini, molt arrelat, ha propiciat al llarg dels anys que la situació d'aquestes dones es degradi fins a límits insospitats. Fa anys que les xarxes socials són plenes de testimonis de dones migrants empleades domèstiques en aquest país que expliquen les seves experiències d'abús constant: jornades excessivament llargues, negació dels dies de descans, retard en el pagament dels salaris, confiscació del passaport, acomiadament sense motiu, privació de la llibertat, maltractament físic i psicològic o negació dassistència mèdica són alguns exemples.

L'evidència d'aquesta situació, a més d'estar recollida en els testimonis de moltes empleades, està àmpliament documentada a l'informe The house is my prison: Explotation of Migrant Domestic Workers in Lebanon, publicat per Amnistia Internacional el 2019. Encara que hagin passat més de tres anys el present no canvia, fins i tot empitjora, a causa de la crisi social i econòmica que viu el Líban. Les condicions d'aquestes treballadores també han estat mostrades en reportatges a diferents mitjans internacionals. En un publicat per la periodista Natalia Sancha el 2018 a El País es recull un testimoni que dona fe de les condicions en què treballen aquestes dones: "Cada dues setmanes hem de repatriar el cos d'una dona etíop. La majoria s'han precipitat al buit des del balcó de la llar on treballaven com a serventes o s'han suïcidat. Les menys han mort en un accident de trànsit", li assegurava a la periodista el cònsol d'Etiòpia al Líban en aquell moment, Wahide Belay Abitew.

Tot i estar lluny de l'abolició d'aquest sistema, hi ha esperança que això pugui canviar: el febrer del 2022, Meseret Hailu, una migrant etíop, va aconseguir portar davant de la justícia la seva ocupadora per abús; també a l'agència que l'havia intervingut amb la contractació. Un cas sense precedents que obre les portes a fer justícia amb aquestes treballadores, que dia rere dia continuen reivindicant els seus drets i lluiten perquè el govern libanès vetlli pels seus interessos mitjançant l'adopció de lleis laborals justes i mitjançant la ratificació de la Convenció 189 de l'OIT del 2011. El Líban, un país de gairebé set milions d'habitants i unes 250.000 treballadores migrants domèstiques, no ha ratificat la convenció 189 de l'OIT, que ofereix protecció específica a les treballadores i els treballadors domèstics. Estableix els drets i principis bàsics i exigeix als Estats prendre una sèrie de mesures per aconseguir que el treball decent sigui una realitat per a aquestes treballadores.

Migrant Domestic Workers Alliance, un espai de cura mutu

La Migrant Domestic Workers Alliance va néixer el 2016, fruit d'una escissió d'una associació d'empleades domèstiques que treballava en un àmbit més ampli. Està formada per dones migrants que treballen al Líban com a empleades domèstiques; la majoria procedents de Filipines, Camerun, Costa d'Ivori, Madagascar o Sri Lanka. El gruix de les persones migrants que es dediquen a la feina domèstica al Líban són etíops, però elles tenen la seva pròpia associació.

L'associació té com a objectiu empoderar les dones migrants empleades domèstiques, aconseguir que tinguin les eines necessàries perquè lluitin pels seus drets laborals i fer un front comú contra el sistema Kafala. Es treballa en l'empoderament col·lectiu i individual mitjançant la solidaritat feminista i un sistema de cures mutu per assumir els reptes de manera comunitària.

El contracte estàndard unificat, recomanable però no vinculant

El 2020 es va adoptar un contracte estàndard unificat amb l'objectiu de protegir aquestes treballadores domèstiques —se'ls garanteix el salari i l'allotjament, se li prohibeix a l'ocupador retenir el salari de les treballadores, així com confiscar els seus passaports, estableix un dia setmanal de descans i eximeix la treballadora d'abonar els costos de la contractació, entre d'altres—; tanmateix, el contracte no és vinculant i no hi ha cap mecanisme que en garanteixi la implementació. No només això: els testimonis d'abús per part de les famílies ocupadores a aquestes dones van augmentar considerablement a partir de la irrupció de la pandèmia i durant el confinament, segons va documentar Amnistia Internacional.

Si bé Julia Soanirina i la Migrant Domestic Workers Alliance van participar activament a la redacció del contracte estàndard unificat, el resultat no va ser l'esperat, i el document que es va adoptar no va respondre a les demandes de les treballadores. "Ja que no podem abolir el sistema Kafala, teníem l'esperança de poder treballar en un document per millorar la nostra situació, però la proposta que vam presentar va ser rebutjada. Actualment hi ha tres contractes, però no vinculants: el del 2009 (antic), el del 2020 i el que es va proposar des de la Migrant Domestic Workers Alliance", explica Soanirina.

La crisi econòmica s'acarnissa amb el Líban

El Líban viu, en aquests moments, una de les pitjors crisis econòmiques de les darreres dècades. La devaluació de la moneda local a causa de la caiguda del tipus de canvi, així com la irrupció de la pandèmia, juntament amb les explosions que van tenir lloc al port de Beirut l'agost del 2020, van provocar la dimissió del primer ministre libanès Hassan Diab i de tot el seu gabinet l'agost de 2020. Des d'aleshores, el país viu sumit en una profunda crisi econòmica en què les persones vulnerables i vulnerabilitzades en pateixen les principals conseqüències. El 2020, la lliura libanesa havia perdut més del 60% del seu valor al mercat, i la situació sembla lluny de recuperar-se.

Actualment, i segons els últims informes del Banc Mundial, la desocupació juvenil gairebé s'ha duplicat respecte a abans de la crisi econòmica i ja arriba a un 40%. Aquest col·lapse econòmic i el context d'inestabilitat política fan que molts joves libanesos decideixin emigrar.

Pel que fa a les empleades domèstiques migrants, aquesta situació ha empitjorat considerablement les seves condicions de vida. Ara, molts ocupadors paguen a les treballadores en lliures li<baneses, de manera que perden part del seu salari.

Des de diferents oenagés tant nacionals com internacionals fa temps que es demana que el Ministeri de Treball creï una unitat d'inspecció perquè es controlin les condicions en què treballen les dones migrants que s'ocupen del sector domèstic; així com mecanismes per actuar contra els ocupadors abusadors. Tot i això, sembla que aquesta no és una de les prioritats el govern libanès.

Entrevista

Quin va ser el seu primer contacte amb l'activisme?

A la meva comunitat, quan encara vivia a Madagascar. Quan vaig veure com funcionaven les coses. Al Líban, vaig començar col·laborant en una oenagé i d'aquí el meu activisme va anar creixent. Solia treballar amb aquesta oenagé fins que vam decidir fundar la Migrant Domestic Workers Alliance. Parlar és compartir, i això és el que fem.

Quan neix la Migrant Domestic Workers Alliance?

El 2016. Vam crear un sindicat el 2015 amb altres treballadores domèstiques, però després d'un any de feina, ens vam adonar que estàvem perdent poder. Comencem de zero només amb les treballadores migrants.

D'on són les dones de la Migrant Domestic Workers Alliance?

Hi ha moltes dones de les Filipines, del Camerun, de Madagascar, de la Costa d'Ivori, del Nepal i de Sri Lanka. Les etíops, que també són molt nombroses, tenen la seva associació.

Hi ha moltes diferències entre la lluita de les treballadores domèstiques libaneses i les treballadores domèstiques migrants?

Sí, per això ens especialitzem. La perspectiva no és la mateixa. Nosaltres, quan arribem, comencem de zero. Una de les nostres líders filipines va ser deportada quan anava a renovar els seus papers. Li van donar de termini una setmana per sortir del Líban. Si no, l'haguessin empresonat. Va ser molt trist. Nosaltres no ens podem exposar gaire per raons de seguretat. Ni les oenagés d'aquí no poden fer gaire per nosaltres, per això tenim més por.

L'ha perjudicat el seu activisme a la feina?

He treballat per a la mateixa família des que vaig arribar el 1996. Primer vaig estar amb la mare i ara estic amb la filla. La meva ocupadora no sap gaire sobre el meu activisme, perquè no els ho explico. Em podria donar problemes, però sap que hi estic ficada.

Els expliquen sobre el sistema Kafala, a les noies que arriben noves a la Migrant Domestic Workers Alliance?

Sí, els ho ensenyem als tallers que organitzem. Cal pensar en els reptes a què s'enfronten les persones que migren: moltes no han anat gaire a l'escola, no parlen l'idioma, no saben llegir bé. Hi ha una barrera lingüística important. El govern no vol abolir aquest sistema i les noies no tenen coneixement sobre els seus drets. Als tallers els hi expliquem i ens pregunten allò que no entenen.

I què els diuen?

Que no deixin els treballs sense preguntar; perquè sense el permís de treball, la llei no és de part nostra. Encara si som víctimes, se'ns tracta com a criminals.

Quin és el principal temor?

Que ens deportin. Aquesta és la por principal però també la raó principal per la qual continuem lluitant. Després de l'explosió, el 25% de les treballadores domèstiques que treballaven aquí se'n van anar. No és fàcil mantenir-se, per això ara estem reconstruint l´ aliança amb noves treballadores.

Quina ajuda proporciona la Migrant Domestic Workers Alliance?

Des que es va produir l'explosió, vam repartir menjar i medicaments, i també vam ajudar amb una mica de diners. Una periodista francesa ens ajuda amb la captació de fons. Treballem amb associacions aliades que ens aconsegueixen medicaments i compartim allò que tenim.

També fan tallers de formació.

Sí, per exemple de sabó. Són perquè cadascuna pugui iniciar un negoci propi en cas que vulgui tornar a casa seva. L'objectiu dels tallers és donar eines per a la feina i per a la vida.

Com afecten les condicions de crisi econòmica actual al Líban a les treballadores domèstiques migrades?

Estem vivint una crisi forta. De fet, és una triple crisi: la de després de l'explosió, la de la Covid i l'econòmica. Això ens afecta molt. Hi ha companyes que han perdut la feina i a moltes se'ls deu el salari des de fa un any. D'altra banda, ens han començat a pagar en moneda local, no pas en dòlar americà, com s'havia fet fins ara. Si ens paguen en lires, perdem part del nostre salari perquè està molt devaluada. Jo ho vaig dir a la meva ocupadora: 'amb lires no puc fer res, no puc enviar-ho al meu país'. Ella va acceptar continuar pagant-me en dòlars, però em va reduir el salari. Després de 21 anys no em plantejo canviar de casa, perquè aquí tot és molt difícil, i trobar algú que t'esponsoritzi no és fàcil.

Com són les condicions de vida d'una treballadora domèstica migrant en aquest moment?

Dolentes. A algunes les tanquen a casa i no tenen ni un dia lliure. Ara, amb la crisi, tot ha empitjorat. Els ocupadors compren menys menjar per a les empleades, per això l'ajuda en forma de menjar. Ens calen aliments bàsics. Tot és molt car.

Com ha fet front al racisme i al classisme?

El racisme aquí es veu directament. Quan vaig arribar, la meva ocupadora em va obligar a posar-me fins i tot l'uniforme per sortir a comprar. Una de les primeres vegades, uns nens em van començar a dir alguna cosa en àrab. Jo no els entenia i quan vaig arribar a casa, li vaig preguntar a l'ocupadora. Significava 'burra'. No entenia res. Per què em parlaven així, per què m'insultaven? Més tard em vaig adonar que a l'autobús ningú es volia asseure al meu costat, ni tan sols quan era ple. La gent no es vol asseure al costat de la gent negra. Els libanesos, els turcs, els kurds, els sirians... Tots són blancs. Els de color som els migrants, els últims. No existim. Per a ells som les que netegem vàters i no tenim cap valor. Encara ara hi ha botigues on, quan entres, et pregunten si tens diners per pagar. En moltes altres ni tan sols et deixen entrar i des de la porta et demanen que marxis.

L'octubre del 2019 l'Ambaixada de les Filipines va organitzar una repatriació massiva de 52 empleades filipines al Líban.

L'ambaixada de les Filipines ajuda molt les seves treballadores. Per mi, és de les millors ambaixades, ja que posa condicions a la contractació de personal filipí. Té acords bilaterals amb el govern libanès. El salari per a les treballadores filipines és millor i si l'ocupador les maltracta, el poden denunciar davant de l'ambaixada.

Heu pensat a denunciar algun cas a la justícia?

No portem casos a la justícia perquè no tenim advocats. No obstant, sí que enviem alguns casos a altres oenagés que sí que en tenen. La nostra associació no està registrada a nivell governamental, perquè com a migrants, no tenim aquest dret. Per tant, són les oenagés nacionals aliades i legals les que registren alguns casos. No estem registrades, però existim; i molta gent ens coneix i ens recolza!

Lucinda Evans

"El canvi es produirà quan les dones afectades per totes aquestes violències intensifiquem el nostre activisme"

És una reconeguda activista sud-africana, una de les cares visibles de la lluita contra les violències masclistes que impacten les vides de dones, infants, i persones LGTBIQ+. Des de Lavender Hill, una comunitat formada a la perifèria de Ciutat del Cap durant l'apartheid com a resultat de la segregació, treballa de manera insistent per fer valdre els drets humans de les persones que l'envolten.

L'any 2008 va posar en marxa l'organització **Philisa Abafazi Bethu** (PAB, Guarir les nostres dones), una entitat sense ànim de lucre que promou l'empoderament de les dones i la protecció d'infants i joves. Per millorar la situació en què viuen les dones de Lavender Hill, PAB impulsa programes de formació i grups de suport, i ofereix acompanyament a les dones que decideixen actuar judicialment contra els seus agressors. Des de 2012, l'organització compta amb refugis d'emergència per a dones que han patit violència masclista. Pel que fa al benestar d'infants i joves, PAB impulsa programes educatius, esportius i d'acció comunitària. L'organització ha establert també un mecanisme de protecció de nadons, un dispositiu on les persones que no poden assumir la cura d'un bebè poden deixar la criatura de manera segura. A més, l'entitat compta amb un equip de recerca i rescat d'infants, que porta el nom de **René Roman**, una nena de 13 anys de Lavender Hill segrestada, violada i assassinada al 2017.

Aquest equip està format per persones que coneixen molt bé l'àrea i que disposen de la formació necessària per dur a terme una recerca sistemàtica quan es té notícia que una criatura ha desaparegut. Per últim, Evans ha participat també en diverses iniciatives per acabar amb la violència juvenil amb armes de foc.

Pandèmia, pobresa i àpats

L'aparició de la pandèmia ocasionada per la COVID-19, al març del 2020, va suposar tot un canvi en la manera de treballar d'Evans i Philisa Abafazi Bethu. Les comunitats vulnerables de Lavender Hill es van sumir en la pobresa més absoluta. "A Sud-àfrica vam tenir més de 700 dies de confinament estricte i la única manera d'ajudar a les comunitats va ser oferint menjar. Alimentar-se bé porta pau a les llars", explica. "Cuinàvem sis dies a la setmana, uns 4.500 àpats al dia, gairebé sense diners". Les ajudes, assegura, van arribar de l'estranger: Lucinda Evans va mobilitzar les persones que havien treballat amb ella en algun moment i els va demanar suport econòmic per a posar en marxa els àpats per a la comunitat. El 24 de març del 2020, es va començar a repartir menjar. Ella sempre ho va tenir clar: A Lavender Hills la gent no moriria de COVID, sinó de gana.

Tot i la bona predisposició dels voluntaris i voluntàries i la ferma convicció d'intentar ajudar aquells qui ho estaven passant més malament, Lucinda Evans i els seu equip no ho van tenir fàcil: un dia van intentar cremar la seva casa per robar el menjar que hi guardava per als àpats que preparava. Es va haver de buscar un local per amagar-hi els aliments. Tampoc les autoritats locals la van ajudar en pràcticament res. "Fa anys que no volen col·laborar amb mi", reconeix.

Lucinda Evans és un dels referents del moviment #AmINext, una àmplia protesta contra les violències masclistes que va tenir com a espurna l'assassinat de la jove estudiant Uyinene Mrwetyana, a l'agost del 2019. En aquell moment, i a l'exterior del Parlament sud-africà, Evans va reclamar al govern una actuació contundent per a la protecció de les dones, les nenes i les persones LGTBIQ+. "Com a país, estem en crisi", va sentenciar. Setmanes després, la cadena britànica BBC la va incloure a la seva llista de les 100 dones més influents i inspiradores del món.

L'activista també és coordinadora a Sud-àfrica de la campanya internacional One Billion Rising, que posa de manifest la persistència i l'abast de la violència contra les dones, les nenes i les persones LGTBIQ+ arreu del món. A Sud-àfrica, una de cada cinc dones amb parella ha patit violència física per part d'aquesta; això suposa el 21% de les dones. Hi ha

un 6% de dones que assegura haver patit violència sexual per part de les seves parelles. La prevalença de violència física contra les dones continua sent més gran entre les dones amb menys estudis. Una dada: durant la pandèmia, a Sud-àfrica, la línia directa d'assessorament nacional anomenada Lifeline SA va documentar un augment del 500% en el nombre de trucades relatives a violència de gènere a les 2 hores de començar el confinament.

Entrevista

Què la va portar a ser activista?

Em vaig unir a la Red Cross Society quan tenia 12 anys i des de llavors sempre he estat involucrada en qüestions socials. recordo que hi havia pocs ambulatoris on jo vivia i no m'agradava veure la gent morir. En aquell moment hi havia violència als carrers; vaig acabar portant persones ferides a casa de la mare.

Què ens diu Lavender Hill pel que fa al llegat de l'apartheid?

En bona mesura, encara vivim en les cases de l'etapa de l'apartheid, amb pisos dúplex que no han estat renovats en els més de 50 anys d'història de la comunitat. Les famílies han crescut i han començat a viure també als patis de darrere de les cases. En els darrers 15 anys s'han establert tres assentaments informals. L'apartheid ens va marginar, i tristament hem heretat u

a violència que, des de l'arribada de la democràcia, continua fent mal a les estimades comunitats amb qui treballo. L'apartheid ens va prendre la nostra història, la cultura i fins i tot la llengua. Ara, les nostres comunitats han de fer front a la violència.

Com va decidir posar en marxa Philisa Abafazi Bethu (PAB)?

Vaig engegar PAB des del meu garatge, un 24 d'agost, després de ser testimoni de l'atac d'un home a la seva parella. Quan vaig aturar la baralla, ella sagnava profusament. A ell, li vaig preguntar si hauria volgut això per la seva mare, filla o germana. Aleshores, la dona agredida em va respondre i em va dir que no era assumpte meu. Vaig decidir fer-ne un assumpte meu, i vaig posar en marxa el projecte des de casa meva, que es va convertir en una oficina d'atenció i assessorament, un espai on amagar-se, un lloc al qual les dones recorrien quan estaven a punt de ser assassinades. Vam tenir dones desconegudes dormint al terra del nostre menjador o a la caseta de fusta de 3 x 12 metres que tenim a la part de darrere de casa. Vam salvar moltes vides i també vam acompanyar molts parts a casa nostra.

Ha estat una de les veus destacades del moviment #AmINext. Creu que aquesta protesta generarà canvis en un futur proper?

És un moviment que ha generat una crida col·lectiva perquè nosaltres, les dones de Sud-àfrica, alcem la veu contra el flagel de la violència perpetrada contra els nostres cossos i els de les nostres criatures, així com contra les persones dissidents de gènere i LGTBIQ+. Ara bé, políticament, no ha canviat res. Les dones i les criatures continuen sent assassinades, i el que ha fet govern –inclòs el discurs del president del 5 de setembre– no ha significat res per a nosaltres.

El canvi es produirà quan les dones afectades per totes aquestes violències intensifiquem el nostre activisme.

No obstant això, l'enorme divisió entre nosaltres és encara un dels principals obstacles en el nostre moviment per la seguretat i la protecció de les dones al país. Tenim la sensació que el comportament patriarcal també porta faldilla al Parlament.

És, segons la BBC, una de les 100 dones més influents i inspiradores del món.

Va ser inesperat, per a una dona procedent d'un township*, etiquetat a més com a violent, rebre un reconeixement com aquest. Confio que m'ajudarà a inspirar gent jove dia a dia, perquè és la mostra que les teves circumstàncies no determinen el que pots fer per donar esperança a altres persones.

Coordina a Sud-àfrica la campanya internacional One Billion Rising. Per què són importants les xarxes internacionals en la lluita contra les violències masclistes?

One Billion Rising ha estat i és encara una font de suport i solidaritat. Quan vaig alçar la veu en la campanya #AmINext, qualsevol possible ajuda, suport o finançament es van esvair. Totes les portes se'm van tancar immediatament, a mi, a la meva feina i a la gent per la qual treballo. El fet de criticar el govern i el nostre president per no abordar de manera adequada la matança que s'està produint de dones i nenes em va col·locar en una situació d'aïllament total. Vaig deixar de ser convidada a espais estratègics de participació, i es van cancel·lar invitacions que ja havia rebut.

El suport internacional, el fet de tenir ulls globals que miren cap al que està passant a Sud-àfrica, ens ha ajudat. Personalment, com a defensora a petita escala, he pogut aprendre de la resiliència d'altres activistes. També he tingut la possibilitat de plorar i deixar-me anar, de manera completament honesta, a través de videotrucades. He vessat llàgrimes de frustració, cada vegada que arribo a l'escena d'un nou assassinat, que m'adono de les portes que es tanquen a causa del meu activisme, que vull enviar a la merda el sistema patriarcal que ens assassina, ens viola i no ens protegeix.

Creu que hi ha possibilitat de canvi pel que fa a les narratives al voltant de les violències de gènere?

La narrativa al país no ha canviat perquè aquí no existeix ni la igualtat ni l'equitat. Les narratives del patriarcat continuen vigents al país i el govern no hi fa res. La que sí que ha canviat és la nostra narrativa: hem de treballar amb joves i homes. És per aquest motiu que estem ampliant els nostres serveis en aquesta direcció. Per exemple, ajudem a que els joves trobin feina, perquè entenem que pot ser beneficiós per combatre la violència. També tenim un programa porta a porta per fomentar l'estudi. El novembre del 2021, per exemple vam obrir la primera "safehouse" per a homes víctimes de violència de gènere, que també n'hi ha. És cert que fins al moment no hem tingut cap usuari, però hem tingut trucades. Aquí, quan els homes van a la policia, els qüestionen la seva fortalesa i els titllen d'homes "dèbils".

Com va afectar l'aparició de la pandèmia a la comunitat de Lavender Hill?

La situació va empitjorar molt, per diferents motius. Aquí es va prohibir l'alcohol i això va generar molta frustració en els perpetradors. Les nostres cases d'emergència es van omplir: la comunitat buscava ajuda i suport. La inseguretat alimentària es va començar a mesclar amb la violència de gènere. Molta de la gent que va perdre el treball llavors encara no s'ha recuperat, com tampoc ho ha fet una part importat de la indústria. El sector del turisme també va ser molt castigat i això va afectar dones de fer feina, treballadores d'hotels, etc. L'impacte humanitari ha estat incalculable.

I com van treballar, des de la societat civil, durant el confinament?

A Sud-àfrica, el toc de queda era a partir de les 20.00 de la tarda. Vaig aconseguir un permís especial del govern local per a distribuir menjar a partir de les 20.30. Ho fèiem amb persones voluntàries i amb la protecció de la policia. El novembre del 2020 ens vam traslladar a un local nou, sense electricitat ni gairebé res. Fèiem servir generadors. Com que no teníem aigua corrent, vam aconseguir que Coca-Cola ens donés 1.000 litres d'aigua cada setmana per cuinar.

Genith Quitiaquez

"Habitem un territori abandonat per l'Estat"

Genith Quitiaquez és agrònoma i professional de dret propi i legislació indígena. Una activista de fermes conviccions. Amb estudis de Gènere i Justícia Transicional al seu currículum, forma part de la Coordinació Nacional de Dones Indígenes de Colòmbia (CONAMIC) —organització que reuneix representants pertanyents a deu ètnies diferents del país— i pertany al col·lectiu de pensament Dones, Pau i Seguretat. També és integrant del grup assessor de la societat civil d'ONU Dones a nivell nacional i forma part de la Organización Indígena Mitxa, Autoridades Indígenas de Colombia (AICO). Al llarg de la seva carrera com a activista s'ha format i ha liderat iniciatives sobre justícia indígena i construcció de la pau des d'una perspectiva de gènere i indígena. Amb només 23 anys va ocupar el càrrec de governadora indígena del poble de los Pastos de Nariño, una experiència que va tornar a repetir entre el 2020 i el 2021, en plena pandèmia.

La lluita pel territori i per la defensa dels drets humans és una cosa que li ve de família. El seu pare va ser un líder comunitari que li va inculcar la importància de l'activisme i la defensa de la terra. Dels vuit germans que són, Genith Quitiaquez va ser l'única que va sortir amb vocació de lideratge, reconeix. "Recordo quan el territori es va inundar de cultius il·lícits de rosella. El meu pare, en ser líder, sempre va estar sotjat per les FARC. Jo ho vivia entre la por i l'angoixa". L'any 2000, a Espanya, Genith Quitiaquez va tenir l'oportunitat de conèixer la feina dels temporers als camps de fruiters. "Vaig decidir tornar a la meva terra per lluitar pel nostre idioma i la nostra cultura. Vaig tornar per enfortir la meva comunitat; i per fer-ho tant des de l'àmbit local com el nacional". Per a Quitiaquez, treballar des de la base és fonamental, però els canvis s'han de fer visibles a nivell global.

Després de la victòria del tàndem Petro-Márquez, Genith Quitiaquez es mostra contenta i esperançada i espera que Nariño surti de l'"abandonament institucional", tot i que considera que la comunitat internacional ha de continuar exercint pressió perquè s'implementin de manera completa els Acords de Pau, ja que, assegura, les comunitats indígenes encara continuen vivint amb por. Per això, l'activista dona una importància fonamental a la incorporació a la pràctica dels enfocaments transversals de gènere i etnicitat; aposta per la participació de les dones indígenes a la presa de decisions i reclama una reconnexió amb la cultura ancestral del territori.

Gustavo Petro i Francia Márquez. Colòmbia inicia una nova etapa

Colòmbia comença una nova etapa històrica: l'esquerra, liderada per Gustavo Petro —exalcalde de Bogotà, exsenador i exguerriller de la M-19— i Francia Márquez—la primera vicepresidenta afrodescendent del país, activista ambientalista—, acaba de guanyar les eleccions per primera vegada. El Pacto Histórico ha aconseguit entusiasmar les regions més pobres del país, on s'han registrat taxes de participació especialment altes, comparades amb altres convocatòries electorals.

Inclusió, justícia social i protecció del medi ambient són alguns dels eixos del programa de Petro, que en campanya va prometre transformacions profundes al país. Subsidis, ampliació dels programes socials, més inversions en educació i sanitat, augment de les prestacions alimentàries, transformació del sistema de pensions, més impostos als rics, augment dels aranzels a les importacions o la lluita activa contra l'emergència climàtica són algunes de les promeses que s'han fet durant aquests darrers mesos. Tot i això, no serà fàcil: per darrere d'Haití, Colòmbia és el país més desigual d'Amèrica Llatina, tot i ser un territori ric en recursos naturals. Segons el Departament Administratiu Nacional d'Estadística (DANE), gairebé la meitat de la població colombiana (el 42,5%) viu en situació de pobresa. La pobresa extrema afecta 7,5 milions d'habitants. Aquestes xifres es van aguditzar amb la irrupció de la pandèmia, el març del 2020.

El Pacto Histórico, la coalició d'esquerres que ha portat Petro al poder, pretén enterrar el llegat d'Iván Duque (2018-2022), successor de l'uribisme i el mandat del qual, de tarannà ultraliberal, ha estat impregnat de conflictes de diferents naturaleses. Clientelisme polític, corrupció, assassinat de líders ambientals (segons Indepaz només el 2021 van ser assassinats 171 líders socials i defensors/es dels drets humans), protestes massives contra la manera de governar (en referència al Paro Nacional de 2019, en què les imatges de repressió per part de les autoritats van fer la volta al món, 46 manifestants van morir), enriquiment il·lícit, etc. Cal destacar que això no és només el que deixa Duque, sinó també el llegat dels mandataris que el van precedir.

A més de fer front a una inflació mundial creixent i als temors del mercat, un altre repte del nou govern serà la implementació completa dels Acords de Pau, signats entre l'expresident Juan Manuel Santos i les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC) el 2016, que van posar fi (o això es pretenia) al conflicte més llarg del continent. Amb aquests acords es perseguia posar fi a més de cinc dècades de lluita armada que han deixat més de 220.000 morts i sis milions de persones desplaçades. Els Acords no s'han pogut implementar del tot: la postura escèptica de Duque durant els darrers anys, així com les amenaces per part de grups paramilitars, l'assassinat d'exguerrillers, i la manca d'inversió al camp colombià ha provocat que alguns guerrillers s'hagin rearmat.

Aquest és el panorama que han de redirigir el tàndem Petro-Márquez a Colòmbia, a més d'heretar un país profundament polaritzat i dividit, marcat per anys de conflicte i violència i amb un alt índex de desconfiança de les institucions per part de la població.

Entrevista

Vostè va ser la primera governadora dona del seu consell municipal, a los Pastos, a Nariño. Tenia només 23 anys. Com va ser aquella experiència?

Vaig tornar d'Espanya, d'una formació, i em vaig dir: la meva comunitat no es pot quedar endarrerida; així que vaig decidir postular-me com a governadora. Vaig aconseguir posicionar-me com a referent ètnic a la comunitat. Després vaig tornar a ser-ho el 2020-2021. En plena pandèmia vaig assumir els reptes que va suposar la Covid-19 als pobles indígenes. Van ser moments d'aprenentatge i un repte de govern.

Encara és difícil que governin les dones.

Per a nosaltres és difícil entrar al govern i exercir sent mares i esposes. Però la visió de les dones, en una època tan crítica com ho va ser la pandèmia, va fer que tot fos millor. Les dones som més resilients i propositives. Això no passa amb els nostres companys. La resistència i la manera que tenim d'expressar els nostres sentiments és molt important en etapa de crisi.

Com han rebut la victòria de Petro a les comunitats? Com creuen que canviaran les coses en els propers anys?

El govern que tenim actualment [el d'Iván Duque] ha estat molt desafiador en termes de no garantir els drets dels pobles i crec que un dels temes estructurals és precisament el dret dels pobles indígenes, molt relacionat amb l'agenda global de canvi climàtic i la protecció de la biodiversitat. Per a nosaltres, la construcció de pau requereix un compromís real en termes de la reforma agrària, en què hi ha molts desafiaments. El nomenament d'alguns càrrecs del gabinet de Petro ja és un missatge de canvi clar. Tot i això, sabem que el canvi estructural no serà fàcil, després de 213 anys de dominació de la dreta. En som conscients; i som conscients que construir pau no només depèn del

govern, sinó de les bases, que hem de trencar la polarització que hi ha a les comunitats. Si bé es va guanyar, no es va guanyar amb una àmplia majoria: hi haurà un percentatge de la dreta que estarà al corrent del que passi i hi haurà una forta oposició a aquest govern si no s'aconsegueixen acords estratègics. És trist el que ens deixa el govern [de Duque], però el que ve és esperançador i desafiador. I també sabem que no es podran canviar totes les estructures. Es pot sacsejar alguna cosa a dalt, però a baix, a les alcaldies, a les governacions, encara queden molts endarreriments dels aprenentatges de corrupció. Crec que el camí de construcció de pau no és des de dalt a baix, sinó des de les bases, des del territori, cap amunt.

Què espereu del nou govern en matèria de gènere?

A l'últim debat es va veure com Petro anava aprenent sobre gènere. Esperem que, al costat de Francia Márquez, sigui sensible a les nostres propostes. Tenim l'esperança que es creï un govern paritari i esperem que es produeixin avenços en gènere. Volem que es reconeguin les aportacions de les dones i del moviment LGTBI. La història ens ha ensenyat que no podem deixar d'insistir en la lluita; i l'agenda del moviment feminista i indígena és clara.

I respecte als Acords de Pau?

Nosaltres no volem que s'inventi res; simplement esperem que es compleixi allò que ja es va pactar. En aquest moment no necessitem que s'inventi res.

En quina direcció treballeu a la Coordinación Nacional de Mujeres Indígenas de Colombia (CONAMIC)?

La CONAMIC és una iniciativa de dones indígenes colombianes. Colòmbia té una estructura de cinc representacions mixtes. Abans, les dones no teníem la nostra pròpia veu, sobretot pel que fa a temes relacionats amb la pau. La CONAMIC és una aposta nacional de dones que tenim algun espai de representació al nostre territori per fer visible la nostra situació a nivell nacional i internacional. Com a dones constructores de pau que som, la nostra missió és fer possible el diàleg, la mediació i noves formes de treballar la pau als territoris reconeixent els desafiaments en termes de seguretat, protecció i cura des de diverses dimensions de l'ésser. Estem aliades amb organitzacions feministes perquè també aposten per la innovació per sortir del conflicte. Aquest caminar amb dones indígenes d'altres territoris i dones feministes ens obre un panorama a les dones indígenes i ens permet visibilitzar la nostra feina i les nostres apostes, tant al territori local com a la resta del país, davant d'una agenda de pau i seguretat.

A quins reptes s'enfronta la població de los Pastos de Nariño?

En primer lloc, tenim les dificultats que suposen l'ampliació dels cultius il·lícits cap al Pacífic i la serralada del departament, a més del pas migratori ja que és zona de frontera amb Equador, gent que se'n va de Veneçuela cap a Equador, Xile o Argentina i tota l'afectació que es fa en un pas migratori. A la part andina, que ara gaudeix de l'Acord de Pau, tenim un territori lliure de grups armats il·legals. Allí operaven les FARC, i des del 2016 va quedar com a territori lliure. Ara, però, tenim una altra problemàtica: les concessions mineres. Pel nostre territori, a més, passa l'oleoducte transandí [conegut com a OTA]. Aquest oleoducte té 115 pous petroliers que surten al port de Tumaco. Ara el problema és que es vol augmentar la producció de cru amb *fracking* a més d'atorgar concessions mineres de metalls preciosos i minerals a aquesta àmplia zona de selva. Tot plegat, el conflicte s'ha transformat. A la part del Pacífic tenim dificultats amb els cultius il·lícits, les amenaces a líders socials i ambientals i el desplaçament forçós de pobles tant indígenes com afrodescendents.

Diu que el conflicte al territori s'ha transformat. El 2016 es produeix la desmobilització de les FARC.

Sentim el canvi als territoris que deixa la pressió d'un grup armat i ara sentim més tranquil·litat. La situació ha canviat, però teníem la il·lusió que l'Acord pogués reparar les víctimes i que l'Estat pogués arribar als territoris oblidats als quals mai no ha arribat, però això no ha estat així. Els Acords de Pau no s'han pogut implementar totalment a causa de molts factors. El govern no sent la necessitat de reparar-nos, ni coneix la nostra Colòmbia profunda. No ha vist els beneficis que ha portat l'Acord. Teníem moltes expectatives, però això mai no va arribar al territori. Les institucions no van arribar, amb més salut i més educació. El que sí que ens va arribar van ser les concessions mineres. Habitem un territori abandonat per l'Estat. L'Estat no arriba, però sí que ens arriba el conflicte que ve associat a les exploracions i les concessions mineres. És la contradicció en què vivim. Això ens genera incertesa i fa que les comunitats es fragmentin. Per això dic que genera un altre tipus de conflicte.

Segons les xifres d'Indepaz (Institut d'Estudis per al Desenvolupament i la Pau), el 2021 es van assassinar 171 líders socials i defensors dels drets humans i ambientals. Com enfronteu aquesta situació a les comunitats?

Els pobles indígenes no som aliens a aquesta realitat. Matar un líder o un governador és matar la resistència. Per a les dones és més desafiant arribar als espais de lideratge. Que ens amenacin o ens estigmatitzin és un missatge clar perquè cessem en la lluita i en la defensa dels nostres drets. No es forma un líder de la nit al dia, sinó que es forma des que és un nen. El líder no es fa immediatament, té tot un procés. Matar un líder és tallar la lluita de tot un poble. És trist el que passa als nostres territoris amb la mort dels líders socials i ambientals, perquè maten la resistència dels pobles.

Com treballen vostès per erradicar les violències masclistes?

En els darrers temps, les dones indígenes hem estat reflexionant sobre l'origen del masclisme. El masclisme no només va venir de fora. També hi ha i hi ha hagut pràctiques a les comunitats que han de ser revisades. En aquesta reflexió conjunta, ens hem adonat del paper que han fet les dones en la protecció dels territoris. Les dones hem de tornar a l'origen: tenim un mandat als territoris i un paper fonamental en la recuperació del teixit social. Cal tornar a sembrar la *chagra* i cercar el nostre origen per recuperar la relació amb el territori. I és en aquesta reflexió en què ens trobem actualment.

Què vol dir tornar a l'origen?

Per a la dona indígena, tornar a l'origen implica tornar-nos a pensar com a força creadora. Aquesta és la nostra cosmovisió. Hem de conjugar el treball nacional i la incidència que fem sense oblidar on som ni d'on venim.

Lorraine Leete

"Des del 2016, el moment més dur està sent ara, sense cap dubte"

Lorraine Leete és advocada i coordinadora del Legal Centre Lesvos, una organització que, des del 2016, ofereix informació i assistència legal i gratuïta als i les migrants que arriben per la via marítima a l'illa de Lesbos. A més d'aquest servei legal, el Legal Centre Lesvos també documenta les violacions de drets humans a la frontera entre Grècia i Turquia.

Lorraine Leete, d'origen estatunidenc, assegura que es va començar a interessar pels temes migratoris després de graduar-se en dret. Després d'acabar els estudis va treballar donant suport legal i representant migrants que arribaven als Estats Units. També va treballar contra la violació dels drets humans per part d'empreses multinacionals; i va ser precisament això el que la va portar a instal·lar-se a Colòmbia, país on va viure durant cinc anys. "A Colòmbia duia a terme litigis en contra de companyies extractives i corporacions nord-americanes que violaven els drets dels camperols i camperoles", explica.

Després de Colòmbia, va passar una temporada a Palestina per "conèixer de primera mà què estava passant, i per observar la implicació i la responsabilitat dels Estats Units i dels països europeus en la vulneració de drets de la població palestina". El 2016, després de la crisi migratòria del 2015, es va instal·lar a Grècia, precisament quan es va signar l'Acord entre Grècia i Turquia pel qual es pretenia controlar el flux migratori retornant als migrants a Turquia. "M'he unit a altres advocats i advocades que havien treballat anteriorment a Calais amb temes migratoris i vam decidir muntar el Legal Centre Lesvos amb l'objectiu de donar suport a aquelles persones que arribaven des de Turquia". I és des d'allà des d'on intenta posar, juntament amb l'equip legal que coordina, una mica de llum a les ombres d'aquesta realitat.

Lesbos, on comença l'Europa fortalesa

Avui dia, l'illa de Lesbos, al mar Egeu, continua sent un banc de proves de les polítiques antiimmigració de la Unió Europea. Un terreny on els drets humans dels que arriben demanant refugi són constantment vulnerats: procediments poc justos, devolucions en calent i deportacions col·lectives, criminalització i restricció de moviments són algunes de les pràctiques habituals.

El govern grec assegura que la seva política és estricta però justa; però la veritat és que els camps de refugiats, alguns ja convertits en centres de detenció, cada cop s'assemblen més a presons a l'aire lliure. Si bé els números d'arribades de migrants no s'aproximen als de 2015 i 2016, quan el flux va augmentar a causa de l'increment de la guerra a Síria, el nombre d'arribades durant els primers mesos del 2022 ja és superior al del mateix període de 2021. Els que fugen dels seus països, arriben al país hel·lè via Turquia creuant el riu Evros o el mar Egeu, en la gran majoria dels casos de la mà de les màfies que operen als dos països.

A Lesbos, els migrants solen arribar a la part nord de l'illa, perquè el trajecte és més curt. Un cop allà, se'ls dirigia cap al Centre de Recepció i Identificació de Moria, on s'iniciava el tràmit d'asil. Parlem en passat perquè el camp de Moria es va incendiar durant la nit del 8 al 9 de setembre del 2020 i va quedar pràcticament destruït. Fins aquell moment va ser el centre de recepció més gran de migrants del continent.

El tràmit d'asil pot prendre diferents rumbs en funció de les condicions de cada persona (si tenen família a un altre país europeu, si volen quedar-se a Grècia o sol·licitar asil a un altre país, etc.). El procediment d'asil es pot demorar fins a un any o fins i tot més, segons el cas. Moltes vegades, no arriba a bon port i els migrants són retornats a Turquia. Un cop allà, torna a començar. De zero, o fins i tot de menys un, perquè als migrants que són tornats a la frontera, en molts casos, com denuncien els informes de múltiples oenagés, els desposseeixen de totes les seves pertinences: tornen nus, sense mòbils i fins i tot sense passaport.

Turquia, Estat que no reconeix l'estatus de refugiat, considerat un país segur per la UE i per Grècia, fa més de quatre dècades que lliura una lluita contra el moviment kurd dirigit pel Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK). Des de llavors, milions de desplaçats interns i centenars de milers de refugiats kurds han fugit de les regions del sud-est d'Anatòlia.

En aquest context, el refugiat, la baula més feble, és el boc expiatori de tots els grups polítics. Al principi van ser rebuts amb els braços oberts i es van convertir en mà d'obra barata per als empresaris locals. Però després d'anys i anys d'espera, a més de la creixent debilitat econòmica, ja ningú no els vol: llevat del prokurd Partit Democràtic del Poble (HDP), la resta de partits prometen tornar els refugiats a Síria.

No obstant això, resultaria injust mirar únicament cap a Grècia i Turquia i assegurar que només aquests dos països no respecten les convencions internacionals que defensen els drets humans: també ho fan la resta d'estats europeus en no complir els compromisos de relocalització adquirits els darrers anys.

Buscar asil en una Europa cada cop més fortalesa

El novembre del 2021, la Unió Europa va anunciar que destinaria, fins al 2027, 12.800 milions d'euros per controlar les fronteres i augmentar la capacitat de Frontex (Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes), una xifra molt superior als 2.800 milions de euros que es van destinar per a la mateixa tasca durant el període comprès entre 2014 i 2020.

Una investigació duta a terme per Lighthouse Reports, Der Spiegel, SRF Rundschau, Republik i Le Monde durant el 2020 i el 2021 conclou que Frontex va estar involucrada en gairebé 1.000 casos de devolucions en calent de sol·licitants d'asil. Es va fer a través de la guàrdia costanera grega però amb ple coneixement de l'agència europea. Aquest i altres escàndols de l'agència van portar a dimitir, l'abril del 2022, Fabrice Leggeri, el seu director executiu. D'aquesta situació en tenia ple coneixement el Parlament Europeu, que, el juny del 2021, va publicar un informe en què es concloïa que la guàrdia fronterera de la UE consentia violacions de drets fonamentals i li retreia no fer el necessari per garantir la protecció dels i les migrants. Tot i això, "(...) El grup no va trobar proves concloents sobre la realització directa de devolucions en calent i/o expulsions col·lectives per part de Frontex en els casos d'incidents greus", es pot llegir en les conclusions de l'informe. La cosa no queda aquí: recentment un informe de l'agència antifrau OLAF ha conclòs que hi ha o han existit irregularitats en la gestió de l'agència.

On sí que es demostren de manera definitiva aquestes pràctiques és en un dels últims informes de Human Rights Watch (HRW), en què es conclou que "(...) la policia grega està aturant els sol·licitants d'asil a la frontera terrestre entre Grècia i Turquia al riu Evros, en molts casos despullant-los de la major part de la seva roba i robant-los els seus diners, telèfons i altres possessions. Després lliuren als migrants a homes emmascarats, que els obliguen a pujar a petites embarcacions, els porten al mig del riu Evros i els obliguen a submergir-se a l'aigua gelada, fent-los travessar fins a la riba del riu al costat turc. Aparentment, cap no està degudament registrat a Grècia ni se li permet presentar sol·licituds d'asil".

Entrevista

Des que va arribar a Grècia, quin ha estat el moment més dur que ha viscut com a coordinadora del Legal Centre Lesvos?

Jo vaig arribar el 2016, després de l'onada del 2015, en què la majoria de gent fugia de Síria. Des del 2016, el moment més dur està sent ara, sense cap dubte. Des de llavors he vist un deteriorament continu de la possibilitat d'accedir al procediment d'asil i gairebé ha desaparegut la possibilitat de tenir un procediment just de protecció dels drets de les persones que arriben. He vist la violència diària a què s'enfronta la gent que intenta creuar fronteres; també ha augmentat l'opressió i la pressió per part dels estats contra les organitzacions que defensem els drets dels i les migrants.

Què és el que fa especialment dur el moment actual?

Les devolucions en calent. Fa més de dos anys que documentem aquestes deportacions col·lectives. Aquest és el terme legal que fem servir, però resulta massa abstracte. La gent està sent abandonada al mar, en basses inflables sense motor, sense telèfons i al mig de la nit. És inhumà. Moltes persones moren; i és el nostre deure documentar-ho. No som els únics que ho fem; també l'ACNUR ha denunciat aquestes pràctiques. En tot això, té molta responsabilitat la guàrdia costanera grega.

I què diu el govern grec?

Des de les altes esferes polítiques ho neguen. El ministre de Migració grec [Notis Mitarakis] es va presentar davant del Parlament Europeu i ho va negar tot. És més, als que defensem els drets humans i monitoritzem tot això, ens acusen de ser agents de l'estat turc i de col·laborar amb les màfies. De moment, no ens enfrontem a càrrecs penals, però el risc de ser criminalitzades augmenta.

El govern grec va aprofitar la irrupció de la pandèmia per endurir les condicions dels sol·licitants d'asil?

Abans de la pandèmia, el govern grec ja havia anunciat que tenia la intenció d'augmentar el nombre de centres de detenció per a sol·licitants d'asil. Amb la pandèmia, van fer servir l'excusa de la protecció de la salut pública per convertir molts camps de refugiats en centres de detenció ió en què la mobilitat de la gent va quedar restringida. De fet, molt més restringida que la població no refugiada. La pandèmia ha permès implementar allò que el govern grec ja tenia pensat abans.

Com és de difícil aconseguir l'estatus de refugiat?

Molt, molt difícil. El sistema, com a tal, és problemàtic ja que forma part d'una política migratòria exclusiva, però durant els darrers anys s'han promogut canvis que han tingut com a objectiu obstaculitzar encara més l'accés a l'estatus de refugiat. A Grècia, des que es va signar l'acord amb Turquia, el 2016, la situació ha empitjorat. [A l'acord s'estipula que totes les persones que arribin irregularment a les illes de l'Egeu, incloses les sol·licitants d'asil, seran retornades a Turquia, considerat un país segur per la Unió Europea]. Si ets de Síria, Turquia es considera un país segur; també si ets de l'Afganistan, Bangladesh, Somàlia o Pakistan. Això ha bloquejat l'accés a l'asil.

Què passa quan se'ls nega l'asil?

Es pot apel·lar. El procés té aparença de procés just, però hi ha molts obstacles a l'apel·lació [com l'accés a un advocat, l'accés a l'oficina d'asil, etc.], i el resultat és que la gent no té accés a un procediment just. Cal pensar que la mateixa llei d'asil és una política migratòria exclusiva: es parla de protegir els refugiats, però a la pràctica no és així. La definició de refugiat és a la Convenció de Ginebra de 1951; actualment no es correspon amb la realitat, ni les múltiples raons legítimes per les quals la gent està forçada o decideix migrar d'un país a un altre.

El Legal Centre Lesvos, que coordina, té una doble línia de treball.

Sí. D'una banda, acompanyem legalment la gent que hi arriba i intentem donar suport legal per defensar els seus drets en el procés d'asil. També intervenim quan són criminalitzats o víctimes d'abús del poder de l'Estat. D'altra banda, defensem migrants que s'enfronten a càrrecs penals i també representem migrants que han estat víctimes de les polítiques violentes a les fronteres. Això està relacionat amb l'augment de les devolucions en calent i la violència; situacions que monitoritzem per denunciar-les i per representar els supervivents d'aquestes violacions en fòrums grecs i internacionals.

Recentment ha dimitit el director de Frontex (Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes), Fabrice Leggeri, després de diversos escàndols per emparar violacions dels drets de migrants i refugiats. Creieu que hi pot haver un canvi de rumb en aquesta organització?

Hi ha evidències que mostren que Frontex està involucrada en les devolucions en calent. És important donar llum a aquest tema i que hi hagi un coneixement públic i una rendició de comptes. Volem que reconeguin el seu paper en la violència exercida contra les persones que hi arriben. Tampoc no cal oblidar el paper de la guàrdia costanera grega en tot això. Ara com ara, encara que Frontex sortís del mar Egeu, la pràctica no canviaria. A la pregunta, la resposta és no; no crec que la dimissió del director canviï el rumb de l'agència.

En els darrers mesos hem vist com la UE rebia amb els braços oberts els refugiats i refugiades que fugien de la guerra d'Ucraïna. Sembla que hi ha una doble vara de mesurar, no?

Exactament. El que ha passat amb els refugiats ucraïnesos ens dona la possibilitat de demostrar que sí que és possible construir un reglament de migració just. És possible donar asil a la gent que fuig, i és possible fer-ho de manera legal. La legalització de la gent que migra és possible. És una oportunitat per demostrar que existeix una manera. Els països europeus han demostrat que aquestes persones poden arribar de manera regularitzada; i això és aplicable a les persones de totes les nacionalitats.

A la recent cimera de l'OTAN a Madrid, diversos països han aixecat l'embargament d'armes a Turquia i s'ha arribat a nous acords amb aquest país que podrien ocasionar nous fluxos de refugiats.

La situació podria empitjorar. Entre Grècia i Turquia fa anys que ha existit l'estira-i-arronsa; i els migrants són les primeres víctimes de les redefinicions de les relacions de poder. Turquia fa servir els migrants contra Grècia i viceversa. Llocs com Lesbos sempre s'acaben veient afectats per les decisions polítiques; es va veure de manera evident quan es van produir les sancions contra l'Iran, per exemple: els ciutadans de l'Afganistan que vivien a l'Iran en aquell moment van ser els primers a sentir-ne l'impacte. Van ser forçats a sortir de l'Iran. El mateix va passar amb el canvi de règim a l'Afganistan. Patim i continuarem patint les decisions polítiques.

Està al corrent de la situació a la frontera sud, a la tanca de Melilla?

Més o menys. Aquest treball és molt absorbent i quedes submergit a la bombolla del dia a dia. Responem a emergències diàries, però sí, estem a contacte amb diferents moviments de solidaritat que també confronten la violència a les fronteres. Al final, es tracta d'una responsabilitat compartida. Hauríem d'estar més ben organitzats per confrontar aquestes pràctiques.

Ahmed Ettanji

"Ser periodista al Sàhara Occidental és ser objectiu directe de les forces de repressió marroquines"

Ahmed Ettanji va néixer el 1988 a Al-Aaiun i actualment és president d'Équipe Média, un mitjà que treballa per trencar el bloqueig informatiu marroquí i que, des de la seva creació el 2009, ha hagut de fer front a amenaces, agressions, detencions arbitràries i confiscacions dels periodistes que integren l'equip.

Équipe Média, actualment conformat per 25 professionals i alguns col·laboradors, envia informació sobre què passa al territori ocupat i funciona com a font per a diferents mitjans internacionals. Alguns dels seus periodistes escriuen a mitjans alternatius de la península. El Sàhara Occidental, tancat a periodistes estrangers i a organitzacions internacionals, ha esdevingut un desert informatiu: d'allà, ni en surt ni entra informació. El que hi passa, allà es queda.

Breu cronologia de més de 40 anys d'ocupació

Parlar de la història del Sàhara Occidental, d'uns 266.000 quilòmetres quadrats situat al nord d'Àfrica, a l'extrem occidental del desert del Sàhara i a la vora de l'oceà Atlàntic, és parlar d'una ocupació que ja abasta més de 40 anys. El 1970, el Sàhara Occidental era la província 53 de l'estat espanyol, però el poble sahrauí ja aspirava a l'autodeterminació. En aquest context, el 1973 es va crear, a la localitat mauritana de Zuérate, el Front Popular per a l'Alliberament de Sakia-el-Hamra i Río de Oro, conegut actualment com a Front Polisario i, el 1975 Espanya es va comprometre a dur a terme un referèndum d'autodeterminació perquè la població sahrauí pogués decidir el seu futur. Va ser en aquestes dates quan el Marroc va començar a reivindicar el territori i va començar a protagonitzar els primers atacs militars a la zona, cosa que va produir un èxode de persones refugiades que van trobar les portes d'Algèria obertes. Aquest país ha estat, des de llavors, el principal valedor de la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD).

El 6 novembre del 1975 es va iniciar la Marxa Verda, que va portar més de 300.000 ciutadans marroquins al Sàhara Occidental per reivindicar un territori que no els pertanyia. En aquest context, vuit dies més tard, se signava l'Acord Tripartit de Madrid (conegut com a Acords de Madrid) entre Espanya, Mauritània i el Marroc: Espanya cedia el Sàhara Occidental al Marroc i a Mauritània amb la condició que es portés a terme un referèndum d'autodeterminació. Al febrer de 1976, Espanya es va retirar de manera definitiva del Sàhara Occidental i va ser llavors quan va començar la lluita armada. La rendició de Mauritània va arribar el 1979, quan va deixar de reivindicar com a seu el Sàhara Occidental. El Marroc, però, va aprofitar l'ocasió per annexionar-se també aquesta part del Sàhara Occidental de manera unilateral. La guerra entre el Front Polisario i el Marroc va acabar el 1991, quan es va signar un alto el foc i l'ONU va establir la Missió de les Nacions Unides pel Referèndum del Sàhara Occidental (MINURSO), amb el compromís de celebrar un referèndum d'autodeterminació que mai es va produir.

Tampoc no va arribar la pau que s'esperava, i durant els anys que va durar l'alto el foc, les desaparicions forçades, el bloqueig informatiu, la repressió i les amenaces es van succeir al territori sahrauí. El 2007 el Marroc va proposar un model d'autonomia pel qual "la regió autònoma del Sàhara" tindria competències en vies jurídiques, administratives, judicials, econòmiques, tributàries i socioculturals; però no es podria governar en temes referents a religió, defensa o exteriors, entre d'altres. El 2012 el diàleg entre el Front Polisario i el govern del Marroc es va trencar, i el 2020 es va produir una incursió de tropes marroquines a Guerguerat —el principal lloc fronterer que connecta el Sàhara Occidental amb Mauritània— i es va donar per acabat l'alto el foc.

Viratge d'Espanya

Durant tot aquest temps de guerra encoberta entre el Front Polisario i el Marroc, Espanya ha estat aparentment neutral i sempre s'ha mostrat a favor del promès referèndum d'autodeterminació. Tot i això, la sorpresa arribaria el març del 2022, quan el govern del PSOE, de manera unilateral i sense consultar-ho prèviament en seu parlamentària, es posicionava al costat del Marroc i iniciava una nova etapa en les relacions bilaterals amb el país veí. D'aquesta manera, donava per tancada la crisi diplomàtica iniciada l'abril del 2021, quan Espanya va acollir el líder del Front Polisario, Brahim Gali, que va ser ingressat i tractat a Logronyo a causa d'un quadre mèdic greu ocasionat pel coronavirus. Com a resposta a aquest fet, el maig del mateix any, el Marroc va obrir el seu pas fronterer i va deixar passar unes 8.000 persones a territori espanyol. En aquesta nova etapa de relacions, el govern espanyol reconeix el pla d'autonomia marroquina per al Sàhara Occidental i addueix que és "el més seriós, realista i creïble".

El bloqueig informatiu i el silenci mediàtic

El conflicte al Sàhara Occidental és un conflicte oblidat als mitjans de comunicació occidentals i només apareix a la premsa quan es produeixen fets que no es poden ocultar. El periodisme local que intenta fer periodisme alternatiu al marge de l'oficialitat marroquina és perseguit, assetjat, fustigat, calumniat i difamat, i l'estranger, expulsat. Això ha convertit el Sàhara Occidental en un forat negre informatiu. És per això que Reporters Sense Fronteres, assegura que "El periodisme és una de les nombroses víctimes d'aquest conflicte abandonat pel focus mediàtic". De fet, la històrica censura del règim marroquí per ocultar què passa al Sàhara, però també al Rif o a les fronteres, ha comportat que el Marroc se situï, actualment, al lloc número 135 dels 180 països i territoris que analitza la Classificació Mundial de la Llibertat de Premsa de RSF.

Entrevista

Quin és l'origen d'Équipe Média?

El 2005, un grup de joves sahrauís ens vam adonar de la importància que tenia la divulgació de la informació sobre el que passava al nostre territori. Vivim en un lloc tancat, inaccessible per als mitjans de comunicació estrangers i les organitzacions internacionals. Fa molt temps que vivim la repressió diària i pensem a crear alguna cosa, una eina per mostrar aquesta repressió i poder obrir una esquerda al mur de silenci que ens envolta. L'objectiu era clar: trencar el bloqueig informatiu a què ens sotmet el Marroc, mostrar les barbaritats que es cometen contra la població sahrauí i fer conèixer l'espoliació de recursos naturals que es fa amb la complicitat de les empreses multinacionals i els països europeus.

Com treballeu amb els mitjans internacionals?

Nosaltres vivim en una zona on ni entra ni surt la informació. És un desert informatiu, tal com diu Reporters Sense Fronteres. Molts mitjans agafen la informació que nosaltres elaborem i la fan servir com a font. A més, mitjans alternatius com Gara, Arainfo, El Salto o Público ens han acollit amb els braços oberts.

Quants periodistes conformeu Équipe Média?

Ara mateix hi treballem 25 persones i tenim alguns col·laboradors.

Has estat detingut més de quinze vegades. Com és ser periodista al Sàhara Occidental?

Ser periodista al Sàhara Occidental és ser objectiu directe de les forces de repressió marroquines, perquè estàs ensenyant coses que el Marroc no vol que la resta del món vegi. Estem mostrant temes que són tabú per als marroquins. Patim maltractament, tortures, detencions arbitràries, violació de domicilis, amenaces directes a nosaltres i a les nostres famílies i vigilància constant. No només se'ns prohibeix treballar, sinó també fer vida normal amb la família i els amics. Ajuntar-se en una cafeteria. Ens hem convertit en l'enemic essencial per a l'ocupant marroquí.

Com han contribuït les tecnologies i les xarxes socials a la feina d'Équipe Média?

Les xarxes socials ens han permès trencar la censura marroquina. Ens han ajudat a publicar la informació que tenim i a documentar i donar a conèixer què està passant. També és cert que han intentat tombar les nostres pàgines. La censura no és només als carrers, sinó també al món virtual.

Us han comportat algun problema de seguretat?

Sí, perquè en algunes ocasions, les autoritats han pogut saber la persona que estava darrere de la publicació i l'han detinguda. Per això fa anys que ens formem en protecció digital.

Com és créixer en territori ocupat?

Des que som petits notem les diferències amb els nens marroquins. Hi ha una discriminació clara per part dels professors contra els alumnes sahrauís. Patim més pressió i discriminació només pel fet de ser sahrauís, però també per tenir un familiar refugiat als campaments o per parlar hasania. Amb el temps et preguntes què fas malament. A la família no t'expliquen res per por a que diguis alguna cosa fora de casa, però, tot i que ets un nen, t'adones de coses.

Per exemple?

Quan els marroquins escolten la ràdio, ho fan amb les finestres obertes, amb el volum ben alt. Això no passa a les cases dels sahrauís. Quan les famílies sahrauís escolten la ràdio, ho fan amb les portes i les finestres tancades, ben baixeta, perquè ningú no els escolti. Amb el pas del temps descobreixes que això és la por, hi ha pares d'amics desapareguts, etc. Prens consciència i comences a ser activista molt jove, amb 12 o 13 anys. I des d'aquesta edat comences a patir detencions, tortures. Et persegueixen a l'escola i al carrer.

El 2020 es va produir un alto el foc quan les tropes marroquines van dur a terme una incursió a Guerguerat. Com ho vas viure?

Em van despertar aviat, a les set. Recordo la meva germana cridant "la guerra, la guerra". No s'ho podia creure. A la tarda molts sahrauís van sortir als carrers per aplaudir la tornada a la lluita armada per part del Polisario. Això mostra la desesperació del poble sahrauí: no n'hi queda cap altra. Fa anys que vam sobreviure. Després d'això, els militars marroquins van sortir en caravanes als carrers, havien arribat des del Marroc i es van dedicar a intimidar la gent. Van entrar a les cases, van robar mòbils, van detenir joves i van posar l'horror al cos de la ciutadania. La primera nit, recordo haver sentit les passes dels militars passejant pels carrers per atemorir la població i evitar un possible aixecament sahrauí.

Com és la situació ara?

Al Sàhara Occidental no ha canviat res. Segueixen detenint gent, la repressió és contínua i continuen posant sota arrest domiciliari els activistes. La violació dels drets humans encara és una realitat.

Quin creus que és el futur del Sàhara Occidental?

Personalment, sempre he estat optimista. Ara, però, veig que l'escenari ha canviat moltíssim a causa d'un nou ordre mundial, noves aliances, canvis geopolítics, etc. La guerra [d'Ucraïna] ho ha canviat tot, i això ho notem a l'economia marroquina. El foc i la guerra sempre fan tremolar la terra.

Heu notat la guerra d'Ucraïna?

Sí. Quan hi passen coses, sempre notem un augment de la repressió. També passa quan el Marroc té problemes diplomàtics: el pes sempre cau sobre nosaltres. També hem notat la crisi econòmica que genera la guerra.

Recentment, el govern espanyol ha fet un viratge en la seva política respecte al Marroc i el Sàhara. Es perd la suposada neutralitat espanyola i s'alinea amb els postulats marroquins per al Sàhara Occidental. Com esteu vivint aquest gir polític?

Espanya és la potència administradora i responsable històrica, moral i jurídica del nostre territori. Es diu en diversos textos de les Nacions Unides. Els sahrauís que vivim al Sàhara Occidental seguim sota la suposada protecció del govern espanyol. Dic suposada perquè aquesta protecció no existeix. La posició de legitimització de la repressió i l'ocupació no és una cosa nova per a nosaltres. Fins ara s'havia fet tímidament, ara es fa de manera descarada. Estan violant el dret internacional i ho fan davant de tothom. [Respecte a la postura sobre el Sàhara Occidental], hi havia un consens a la societat civil [espanyola] que ha rebutjat aquesta decisió.

Teresa Montaño i Reyna Ramírez: la repressió del periodisme a Mèxic

La història de Teresa Montaño és semblant a la d'altres periodistes a Mèxic. Periodista d'investigació, fa anys que suporta les amenaces i les extorsions, sobretot, procedents dels poders locals de l'estat en què treballa, l'Estat de Mèxic. La situació va arribar al límit fa tot just un any, quan va ser segrestada i amenaçada de mort. Durant l'estona que va estar retinguda, els perpetradors li van robar diners i van saquejar el seu equip de treball. Reconeix que, malgrat no haver deixat de fer periodisme, viu amb por. El seu temor més gran és que tornin a casa seva. També té por de les detencions arbitràries, que, segons explica, s'han incrementat a la zona. Ha treballat en diversos casos de fabricació de culpables i sap com funciona l'engranatge de l'assenyalament. En 30 anys a l'ofici, Teresa Montaño ha fet carrera a l'Estat de Mèxic, un dels més corruptes del país, segons les estadístiques oficials. Després d'haver estat acomiadada de El Heraldo de México —anteriorment també havia treballat per a El Universal, El Financiero, Milenio o Notimex— per destapar els vincles d'aquest diari amb xarxes d'automòbils de luxe, ara treballa com a col·laboradora de la revisita Proceso.

Reyna Haydee Ramírez és originària d'Hermosillo i va estudiar periodisme a la Universitat de Sonora. Abans d'acabar la carrera, va començar a treballar com a reportera a El Imparcial. Després va estar vint anys al Grupo Reforma com a corresponsal per al nord-oest. El 2017 va començar a treballar com a periodista freelance i fins ara. Reyna Haydee Ramírez forma part de la Alianza de Periodistas de a Pie, que reuneix quinze mitjans independents a tot el país. Al llarg de la seva carrera com a periodista, Reyna Haydee Ramírez ha estat agredida i assetjada en diferents ocasions al seu estat natal Sonora. Arran d'una intervenció que va protagonitzar en una de les *mañaneras* de López Obrador, el president la va assenyalar públicament. Investigar, anomenar els casos de corrupció i repreguntar li ha ocasionat un assetjament a xarxes sense precedents i la prohibició d'entrar al Palau de la Premsa durant algun temps.

Mèxic, un país mortal per als i les periodistes

La llibertat d'expressió i el dret a la informació fa anys que estan en perill a Mèxic. El país viu en una violència extrema cap a informadors i informadores i fa anys que la premsa viu acorralada en un clima d'amenaces, segrestos, extorsions i assassinats. A més de suposar un perill per a aquelles persones que exerceixen l'ofici, els efectes d'aquesta situació a la societat i a la democràcia mexicana són demolidors. Segons Reporters Sense Fronteres, Mèxic és un dels països més perillosos per exercir el periodisme.

La por de publicar i investigar per part dels periodistes mexicans a causa de les agressions i les amenaces porta a una situació d'autocensura imposada i té i tindrà, en un futur, conseqüències devastadores d'abast psicosocial entre la població de Mèxic i en la seva percepció de la realitat. La legitimització de la violència del narco i les forces de l'Estat, la deshumanització de les víctimes, dels agressors i la normalitat i rutina d'acostumar-se a una violència extrema fa dècades que afecten la societat mexicana.

La situació no és nova. Des del 2007 i fins al 2010, la violència a Mèxic va augmentar un 260%, segons va informar en el moment corresponent Human Rights Watch (HRW). En aquell moment, l'ofensiva de Felipe Calderón —president de Mèxic des del 2006 fins al 2012— i la seva particular lluita contra el narco va sumir el país en una espiral de violència i agressions als drets humans fonamentals. Un dels sectors més vulnerat va ser el de la premsa. La censura, les amenaces, els assassinats, els assalts, les agressions, la difamació, la intimidació i la tortura al col·lectiu periodista es van convertir en una rutina al país.

Amb el govern d'Enrique Peña Nieto (2012-2018), marcat per la matança d'Ayotzinapa, la situació no va millorar per a la premsa mexicana: durant el mandat de Felipe Calderón van ser assassinats 48 periodistes; i durant el mandat de Peña Nieto, 47.

Ara, amb Andrés Manuel López Obrador (AMLO), els periodistes continuen lidiant amb l'assetjament, les amenaces i els assassinats. De moment, el mandat d'AMLO deixa una reguera de 34 periodistes morts. 2022 està sent un any letal contra la premsa al país llatinoamericà: des de començament d'any, 9 periodistes han estat assassinats al país, destaca l'organització Article 19. En el seu informe "Negació" es destaca que tant el president com altres membres del seu gabinet carreguen sistemàticament contra la premsa i que "observem les tendències associades a les 644 agressions contra la premsa registrades el 2021, és a dir, una cada 14 hores. Amb les dades registrades el 2021, durant l'actual mandat del president Andrés Manuel López Obrador ja s'han comès 1.945 atacs contra la premsa, cosa que representa 85% més que el primer trienni del govern d'Enrique Peña Nieto (...) Arribem a la conclusió que la violència contra la premsa és el resultat d'un govern absent, que igual que els anteriors, ha estat incapaç d'evitar la violència, de garantir mesures de no repetició, d'investigar els crims contra la llibertat d'expressió, de reparar el mal. Per contra, s'agredeix directament la premsa mitjançant l'estigma i l'assetjament".

Per la seva banda, Reporters Sense Fronteres assegura que: "El president Andrés Manuel López Obrador, al poder des del 2018, no ha emprès encara les reformes necessàries per frenar l'espiral de violència contra la premsa (...) El president López Obrador i altres figures destacades de l'Estat han adoptat una retòrica tan violenta com estigmatitzant contra els periodistes, a qui acusen regularment de promoure l'oposició".

És important destacar la procedència d'aquesta violència contra el col·lectiu periodista: "(...) les autoritats de l'Estat mexicà es van vincular a almenys 274 agressions (42,55%), davant del 21,31% comeses per particulars, seguit de partits polítics (9.18%) i delinqüència organitzada (6,53%). És a dir, les autoritats mexicanes estan directament vinculades a 2 de cada 5 agressions contra la premsa", asseguren a Article 19.

Tot i les denúncies per part d'associacions tant nacionals com internacionals, mitjans i periodistes, els crims contra la llibertat d'expressió a Mèxic queden, la majoria, impunes. Segons Human Rights Watch, "(...) De les 105 investigacions sobre assassinats de periodistes realitzades per la Fiscalia Especial per a l'Atenció de Delictes comesos contra la Llibertat d'Expressió (FEADLE) des de la seva creació el 2010, només sis han resultat en condemnes per homicidi".

Entrevista

En els sis primers mesos del 2022 han estat assassinats més periodistes que el 2021, a què creu que es deu?

Teresa Montaño: És cert que s'ha incrementat, però no considero que aquest sigui un govern repressor. Hi ha llibertat d'expressió, però ha empitjorat la violència als estats per part dels governs estatals i municipals. Crec que ha crescut la connivència entre el crim organitzat i les autoritats locals. Jo cobreixo notes locals, no tant federals, i totes les agressions que he patit no han vingut per López Obrador, sinó per part dels governs locals.

Reyna Ramírez: La llicència per atacar periodistes ha anat creixent els últims anys i en gran part es deu a la impunitat, que continua sent una realitat. No hi ha investigació. Mireu el cas de Lourdes Maldonado: ella va acudir a una conferència del president i va demanar ajuda; lamentablement, va ser assassinada igualment. Ara la principal lluita és combatre la impunitat. Què està passant aquest any? Caldria investigar-ho. És preocupant perquè una sent que li pot tocar en qualsevol moment. Aquests atacs se senten a l'ambient. El debat sobre la violència contra la premsa a Mèxic és precisament això: qui i què cal fer per frenar-la.

A las *mañaneras*, López Obrador assenyala i estigmatitza la premsa.

T.M: López Obrador va contra els grans monopolis de comunicació i periodistes que són estrelles dels mitjans corporatius. Més enllà de la verborrea del president, som els que estem als estats i les províncies qui patim. La censura arriba gairebé sempre des dels governs estatals de l'Estat de Mèxic i el crim organitzat. Aquest darrer controla territoris molt grans a Mèxic i és per això que hi ha zones silenciades, perquè el crim organitzat ha imposat la seva llei i manté silenciats els mitjans.

R.R: L'Estat sempre ha estat el principal agressor de periodistes a Mèxic. Quan és el crim organitzat el que assenyala, és molt notori; no tant quan ho fa l'Estat. Les xifres del Govern Federal assenyalen que en el 70% dels casos d'agressions a periodistes hi ha involucrat algun funcionari, polític o personatge públic. Així va passar en el cas de Miroslava Breach. En tots els casos hi ha aquest tint oficial.

[A Reyna Ramírez] Ha tingut problemes per entrar a las *mañaneras*.

Sí, el 2021-2022 no m'hi deixaven entrar. Em van cancel·lar la targeta de premsa i no tenia accés al Palau Nacional.

La impunitat és rampant.

T.M: La impunitat és gairebé total. Fa poc que el govern va començar a fer avenços sobre com van les investigacions en els casos d'assassinats de periodistes. Les altres agressions queden gairebé totes impunes. Ara mateix hi ha companys desapareguts. Dels assassinats, només en tres casos se n'han donat alguns avenços, però en general no és així. El meu cas continua impune. Ni tan sols es prenen la molèstia de donar-me algun avenç. Res. Tot just es va crear un mecanisme estatal de protecció als periodistes, però el meu cas no és pres en compte, segueixo sent invisibilitzada i ni tan sols aparec a les estadístiques. És revictimització. Taula Per Mèxic i CIMAC van fer una sol·licitud perquè el meu cas pugui ser portat al govern federal. Perquè el local no ho investigarà.

I amb la policia tampoc no es pot comptar?

T.M: La policia és usada com un grup de repressió més. No és una policia que es dediqui a protegir la ciutadania. És el braç de repressió dels poders, sobretot els poders locals. Això em fa por. El panorama no és senzill.

[A Teresa Montaño] Com es troba, un any després del segrest?

T.M: Estic una mica millor, però no m'he recuperat del tot. Pateixo atacs de pànic als matins. El segrest també em va portar altres coses: els meus companys em van començar a aïllar i rebutjar-me.

[A Teresa Montaño] Com pot ser això?

T.M: Quan t'ataquen és com si llancessin una sospita contra tu. A Mèxic hi ha una llarga tradició de revictimització de les víctimes. Jo he patit l'aïllament, que ha estat molt dolorós, i no he trobat suport dels companys, ben al contrari. Em van treure dels grups de WhatsApp de treball i des de llavors he hagut de lidiar amb el rebuig.

[A Teresa Montaño] Potser tenen por.

T.M: No, té a veure amb la campanya de desprestigi en contra meva; no és la primera que pateixo. Recentment en van llançar una perquè em van fer fora del Heraldo de México per una investigació que vaig fer. Vaig descobrir sense voler que el govern de l'Estat de Mèxic i el meu diari tenien negocis de renda de cotxes de luxe per 2.000 milions de pesos. Em vaig adonar que als reporters que cobreixen el governador els estaven traslladant en cotxes de luxe. Vaig recórrer als mecanismes de transparència i hi havia els contractes. Tot just vaig arribar a fer una nota. Em van fer fora al cap de poc temps. A partir d'aquí tot ha estat molt difícil. La meva situació ha estat molt precària. Tinc un carrera de periodisme i puc impartir classe, però no em donen feina a les universitats locals, perquè també estan controlades. A principis d'any vaig estar venent cafès i coques al carrer.

[A Teresa Montaño] Sempre va voler fer periodisme d'investigació?

T.M: No m'ho vaig proposar mai, però sense voler, m'orientava a investigar. A les meves notes sempre intentava buscar altres angles o donar dades addicionals. Em sembla natural que el periodista investigui. Jo no m'ho vaig proposar mai, feia el que jo pensava que era correcte: investigar el poder. Després vaig començar a especialitzar-me amb diversos cursos. És cert que el periodisme que més es fa ara és el de declaracions, però jo surto del motlle.

Què les empeny a continuar, a no llençar la tovallola?

T.M: M'ho he plantejat moltes vegades. És la meva manera d'aportar al món per millorar-lo. També penso que és el

meu talent: soc bona investigadora i crec que la meva veu és necessària perquè he estat una de les periodistes que més ha investigat les corrupteles. I perquè vull millorar el món.

R.R: La meva primera feina va ser tan esgotadora que vaig pensar a no continuar. Vinc de baix i sempre he estat molt qüestionada. Vinc d'una regió i d'un sector marginat on una veu totes les possibles injustícies. És bo saber que ets a baix perquè et permet fer preguntes diferents, però al tercer dia d'exercir ja estava en una paret plorant i pensant a deixar-ho perquè allò que envolta el periodisme no era per a mi. Aquestes formes no eren per a mi. Jo no sé de protocols ni de relacions públiques. Sempre he estat molt silvestre, però sempre he respectat la meva feina.

[A Reyna Ramírez] Tenia esperança que la situació canviés amb el govern de López Obrador?

R.R: Tenia lleus esperances, sí. Jo vaig patir Calderón i Peña Nieto. Abans t'intentaven comprar i si no sucumbies, et perseguien, de totes les maneres possibles. A quatre anys del sexenni de López Obrador, és complicat perquè hi ha una manera de funcionar molt arrelada a Mèxic, que implica mitjans, autoritats, presidència, estats, governadors, alcaldies, etc. Ells volen controlar el discurs i que no surtis de la cleda. Jo he estat crítica, per això s'ha produït el meu cas. La situació s'ha calmat una mica, però segueix la censura, hi ha atacs des de presidència que molts minimitzen. Que no són com amb Calderón i amb Peña Nieto? És cert, però per mínims que siguin, no deixen de ser censura i atacs.

[A Reyna Ramírez] Vostè ha patit moltíssim assetjament a les xarxes, últimament.

Ara són les xarxes, però abans em van desacreditar mitjans afins als governs. Duc tota una vida d'assetjaments: cops, exili, atacs físics, etc. Pel sol fet d'incomodar el poder. Totes les vegades que m'han assetjat he volgut renunciar-hi. Després de l'antepenúltima agressió, ja com a periodista independent, vaig intentar dedicar-me a una altra cosa i em vaig posar a vendre xilis farcits. Tenia 30 clients i vaig pensar que m'aniria bé perquè m'agrada cuinar. Vaig acabar el dia amb els dits enxilats i sense poder dormir. No vaig deixar el periodisme, i no és que sigui una valenta. Tinc convicció i amor per la feina, per això assumeixo els riscos. Tinc valor en la mesura que un ciutadà aixeca la veu per denunciar una situació.

MUNICIPIS, ENTITATS I INSTITUCIONS PARTICIPANTS XII EDICIÓ

Ciutats Defensores dels Drets Humans és un projecte municipalista que compta amb la participació d'ajuntaments, entitats i institucions que, des dels seus respectius àmbits d'actuació, treballen en la defensa dels drets humans.

Organitzen

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament: https://www.fonscatala.org

Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat: http://www.ccar.cat

Col·laboren

Barberà del Vallès: www.bdv.cat

Begues: www.begues.cat

Caldes de Montbui: www.caldesdemontbui.cat

Castelldefels: www.castelldefels.org

Cornellà de Llobregat: www.cornella.cat

El Prat de Llobregat: www.elprat.cat

Esplugues de Llobregat: www.esplugues.cat

Gavà: www.gavaciutat.cat

Girona: www.girona.cat

Granollers: www.granollers.cat/can-jonch

Mataró: www.mataro.cat

Molins de Rei: www.molinsderei.cat

Mollet del Vallès: www.molletvalles.cat

Reus: www.reus.cat

Rubí: www.rubi.cat

Sabadell: www.sabadell.cat

Sant Feliu de Llobregat: www.santfeliu.cat

Sant Boi de Llobregat: www.santboi.cat
www.barrejant.cat

Santa Coloma de Gramenet: www.gramenet.cat

Sant Cugat del Vallès: www.santcugat.cat

Sant Joan Despí: www.sjdespi.net

Sant Just Desvern: https://santjust.net/

Sant Vicenç dels Horts: www.svh.cat

Tarragona: www.tarragona.cat

Terrassa: www.terrassa.cat

Viladecans: www.viladecans.cat

Vilafranca del Penedès: www.vilafranca.cat

Vilanova i la Geltrú: www.vilanova.cat

Participen

Diputació de Barcelona: https://www.diba.cat

Institut de Drets Humans de Catalunya: https://www.idhc.org

Institut Català Internacional per la Pau: https://www.icip.cat

Àrea Metropolitana de Barcelona: https://www.amb.cat

Casa Amèrica Catalunya: https://americat.barcelona/es/home

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament: http://cooperaciocatalana.gencat.cat

Fòrum de Síndics i Síndiques Defensors i Defensores locals de Catalunya:
http://www.sindicatureslocals.cat

DECLARACIÓ INSTITUCIONAL

CIUTATS DEFENSORES DELS DRETS HUMANS

Any 2022

Trenta anys després de la guerra dels Balcans, Europa torna a ser un continent en guerra. L'agressió armada russa contra Ucraïna, que se suma a altres conflictes armats en altres regions, fa més necessari que mai reivindicar la pau i els drets fonamentals com a eixos vertebradors de les polítiques públiques nacionals i internacionals. Valors als quals cal afegir el de la solidaritat a les persones que migren en tot el món a conseqüència dels conflictes i empitjorament de les condicions de vida.

En els darrers anys, els ajuntaments, com a administració més propera a la ciutadania, s'han constituït en actors de les polítiques de pau i drets humans. En solidaritat i suport amb les lluites pels drets humans que se succeeixen arreu del món, diversos municipis catalans organitzen, per novè any consecutiu, amb el suport d'entitats de la societat civil i d'institucions públiques, el projecte Ciutats Defensores dels Drets Humans.

Aquest projecte té per finalitat fer valdre la tasca de defensores i defensors de drets humans: persones i associacions civils que promouen i protegeixen els drets i les llibertats fonamentals posant, moltes vegades, en perill la seva vida i llibertat; particularment el dret a la pau, els drets de les persones migrades i refugiades, el dret a la terra i al medi ambient, els drets civils i polítics, així com els drets de grups en situació d'especial indefensió com les dones i el col·lectiu LGTBI.

Després de dos anys de la pandèmia covid-19, en què han crescut les vulnerabilitats socials, és més important que mai protegir les persones que ens protegeixen. És per això que un any més donem suport al projecte de Ciutats Defensores dels Drets Humans i:

1. Reivindiquem la vigència i el ple respecte del dret a la pau i el dret de les persones que defensen la pau i els drets humans a desenvolupar la seva tasca sense riscos ni amenaces.

2. Reivindiquem igualment el ple respecte dels drets fonamentals de les persones refugiades, amb particular cura pel que fa als drets de les dones i els infants, en tots els estadis de la migració; des de llur sortida del país fins al seu assentament definitiu o, si així ho volen, el retorn segur al seu lloc d'origen.

3. Recordem i ens comprometem a visibilitzar la situació d'especial risc que viuen les persones i comunitats que defensen el medi ambient i la terra, així com les que defensen els drets de les dones, de les persones LGTBIQ i de les persones migrants i refugiades.

4. Condemnem la imposició de limitacions a les activitats dels defensors i defensores de drets humans, incompatibles amb el dret internacional dels drets humans, i llur persecució per part de governs autoritaris, però també de governs democràtics, empreses, grups armats i altres actors.

5. Recordem la situació d'especial vulnerabilitat, agreujada actualment amb la pandèmia covid-19, que viuen determinades minories i determinats col·lectius i/o grups i la indefensió que pateixen davant les violacions dels seus drets.

6. Renovem el nostre compromís amb els drets humans a escala local i ens comprometem a mantenir i intensificar les polítiques públiques locals de suport als defensors i defensores de drets humans, tant a escala local com internacional.

7. Recordem, donem suport i reivindiquem l'alliberament de les persones defensores dels drets humans injustament empresonades únicament per dur a terme la seva tasca, particularment de Nasrin Sotoudeh (Iran); Ilham Tohti (minoria uigur de la Xina) i Abdulhadi Al-Khawaja (Bahrein).

8. Ens comprometem a difondre la labor de les persones defensores i a facilitar la reflexió i el debat, reconeixent la importància de l'educació a casa nostra, especialment entre el públic jove.

9. Instem al Govern de la Generalitat i al Govern de l'Estat a mantenir, enfortir i ampliar les polítiques públiques de suport als defensors i defensores dels drets humans a escala nacional i internacional.

CAMPANYA DE SUPORT A DEFENSORS I DEFENSORES DELS DRETS HUMANS

A moltes regions i països del món, la defensa dels drets humans és vista com una amenaça per als interessos econòmics o polítics dels estats, que, lluny d'intentar garantir i respectar la tasca de les persones defensores, intenten silenciar-les amb diferents estratègies. La violència i els atacs, així com els assassinats, no deixen d'incrementar -segons Front Line Defenders, el 2021 van ser assassinades 358 persones defensores dels drets humans a tot el món. D'aquesta manera, les persones defensores tenen cada vegada menys garanties per executar el seu treball, que a més es veu obstaculitzat per altres formes de violència.

Des de Ciutats Defensores dels Drets Humans volem visibilitzar els casos de criminalització als defensors i defensores de drets humans. Per això, tenim campanyes de suport per demanar l'alliberament de persones empresonades injustament.

Abdulhadi Al-Khawaja

L'Abdulhadi Al-Khawaja és un històric activista per a la defensa dels drets humans a Bahrain.

L'any 2011, Al-Khawaja va participar en les protestes que van marcar l'arribada de la Primavera Àrab a Bahrain. Poc després, va ser detingut a cops i condemnat a cadena perpètua per un tribunal militar. A la presó, ha patit greus tortures i maltractaments. Ha dut a terme diverses vagues de fam, en protesta per la seva situació i per les abusives condicions que es viuen a la presó de Jaw. L'intent de silenciar Abdulhadi Al-Khawaja reflecteix un patró sistemàtic de repressió contra qualsevol expressió dissident o de protesta. Com denuncia Human Rights Watch, les autoritats han prohibit el funcionament de qualsevol mitjà de comunicació independent al país, han dissolt tots els grups d'oposició i continuen detenint i condemnant activistes i periodistes.

El 2022 ha rebut el destacat Premi Martin Ennals com a mostra de reconeixement dels seus esforços a favor de les reformes polítiques i socials a Bahrain i la regió.

Ilham Tohti

L'Ilham Tohti és un economista i intel·lectual uigur. Originari d'Artux, a la Regió Autònoma Uigur de Xinjiang, i establert des dels 16 anys a Beijing, ha treballat intensament per promoure els drets de la minoria uigur i obrir un espai de diàleg amb la comunitat han, majoritària a la República Popular de la Xina.

El 2014 va ser condemnat a cadena perpètua sota acusacions de separatisme, una reivindicació amb la qual ell mai no s'havia identificat.

L'activisme de Tohti ha estat reconegut amb destacats premis internacionals, entre els quals es troben el Martin Ennals (2016), el Václav Havel (2019) i el Sàkharov (2019).

L'intent de silenciar-lo, com apunten des del Servei de Recerca del Parlament Europeu, respon a l'enduriment de la política xinesa pel que fa a l'abordatge de l'extremisme religiós, el separatisme ètnic i el terrorisme. Una estratègia en què s'ha acabat entenent la identitat uigur com una amenaça per a la seguretat nacional.

Nasrin Sotoudeh

La Nasrin Sotoudeh és una advocada iraniana referent en la lluita pels drets humans al seu país. És defensora dels drets de les dones, de la infància, de les minories, de periodistes independents i d'activistes, entre d'altres.

En els darrers anys, ha estat especialment visible la seva denúncia contra l'ús obligatori del hijab i la seva tasca de suport al moviment de dones que el rebutgen. El seu compromís amb els drets i les llibertats col·lectives l'ha situat en el punt de mira de les autoritats iranianes, que des de juny de 2018 la retenen empresonada, primer a la presó d'Evin i actualment a Qarchak.

La seva condemna, anunciada el març de 2019, ha estat interpretada per Amnistia Internacional (AI) com un missatge adreçat a tota la dissidència. Sumada a una sentència anterior de 5 anys de presó, la pena que recau actualment sobre Sotoudeh vol ser "exemplar": 38 anys de reclusió i 148 fuetades.

La persecució contra Sotoudeh i la seva família s'inscriu en un patró sistemàtic de repressió contra la llibertat d'expressió, reunió i associació a l'Iran. Des d'Amnistia Internacional denuncien, entre altres, l'ús letal de la força per part del govern per aixafar protestes, amb centenars d'assassinats i milers de detencions arbitràries, i la intensa repressió del moviment que lluita contra l'ús forçós del hijab.

Ciutats Defensores dels Drets Humans

Edició:
Ciutats Defensores dels Drets Humans

Coordinació de l'edició:
Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
amb la participació de
la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat.

Redacció:
Queralt Castillo Cerezuela

Disseny i maquetació:
Sara Lupiáñez Fontanet

Setembre 2022

Organitzen:

Participen:

Col·laboren: